

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

**ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

студент 6 курсу, 603 групи

Унгурян Максим Васильович

Керівник:

кандидат філософських наук,

доцент **Струтинський В. Є.**

Рецензент:

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2025 р.

Зав. кафедрою _____ проф. Макар В.Ю.

Чернівці – 2025

Анотація

У кваліфікаційній роботі досліджується еволюція українсько-румунських відносин в умовах російсько-української війни, що триває з 2014 року. Особливу увагу приділено якісним змінам, спричиненим повномасштабним вторгненням 2022 року. Проаналізовано взаємодію у політичній, економічній, гуманітарній та військово-безпековій сферах. Для забезпечення історичного контексту простежено основну динаміку двосторонніх зв'язків та проблемні питання, успадковані з минулого.

Робота розкриває сучасний період, де російська агресія сприяла безпрецедентному зміцненню відносин та їх переходу до стратегічного партнерства. Підкреслюється рішуче засудження Румунією агресії та її значна підтримка суверенітету, територіальної цілісності України, а також сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції.

Ключові слова: українсько-румунські відносини, російсько-українська війна, повномасштабне вторгнення, стратегічне партнерство, регіональна безпека, європейська інтеграція, військово-безпекова взаємодія.

Summary

The qualifying work examines the evolution of Ukrainian-Romanian relations under the conditions of the russian-Ukrainian war, ongoing since 2014. Particular attention is paid to the qualitative changes caused by the full-scale invasion of 2022. The interaction in the political, economic, humanitarian, and military-security spheres is analyzed. To provide historical context, the main dynamics of bilateral ties and problematic issues inherited from the past are traced.

The work reveals the contemporary period where russian aggression contributed to an unprecedented strengthening of relations and their transition to a strategic partnership. Romania's resolute condemnation of the aggression and its significant support for Ukraine's sovereignty, territorial integrity, and facilitation of European and Euro-Atlantic integration are emphasized.

Keywords: Ukrainian-Romanian relations, russian-Ukrainian war, full-scale invasion, strategic partnership, regional security, European integration, military-security cooperation.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ М.В. Унгурян

Зміст

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН.....	9
1.1. Концептуальні та методологічні засади дослідження двосторонніх відносин.....	9
1.2. Історіографія проблеми та джерельна база дослідження	16
Висновок до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ У ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	29
2.1. Становлення і розвиток відносин Румунії з незалежною Україною	29
2.2. Політико-правове підґрунтя взаємодії та невирішені питання двостороннього порядку денного (2014–2021 рр.)	39
2.3. Багатовекторна співпраця у безпековому, економічному та гуманітарному вимірах в умовах гібридної агресії.....	53
Висновки до 2 розділу	60
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА РОЛЬ РУМУНІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ	62
3.1. Реакція Румунії на повномасштабне вторгнення Росії та формування військово-безпекового співробітництва	62
3.2. Роль Румунії як логістичного хабу та підтримка європейських інтеграційних намагань України	71
3.3. Врегулювання "складних питань" та перспективи післявоєнної співпраці між Україною та Румунією.....	79
Висновки до 3 розділу	82
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
SUMMARY	103

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЄС	Європейський Союз
ООН	Організація Об'єднаних Націй
УВКБ ООН	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
ЗМІ	Засоби масової інформації
МОМ	Міжнародна організація з міграції
БПЛА	Безпілотний літальний апарат
БЧМ	Багатонаціональна чорноморська миротворча група
ЄК	Європейська Комісія
ГА ООН	Генеральна Асамблея Організація Об'єднаних Націй
ЄР	Європейська Рада
AMIF	Asylum, Migration and Integration Fund – Європейський фонд у справах мігрантів, біженців та інтеграції
АНТК	Авіаційний науково-технічний комплекс
МЗС	Міністерство закордонних справ
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПДЧ	План дій щодо членства в НАТО
РФ	Російська Федерація
РНБО	Рада національної безпеки і оборони
США	Сполучені Штати Америки
УПЦ	Українська православна церква
ЦПД	Центр протидії дезінформації

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена кардинальними змінами у регіональній та глобальній системі міжнародних відносин, спричиненими тривалою російсько-українською війною (з 2014 року) та повномасштабним вторгненням Російської Федерації у 2022 році. Ці події перетворили Україну та Румунію на ключових стратегічних партнерів у причорноморському регіоні. Дослідження еволюції двосторонніх відносин є життєво важливим, оскільки Румунія, як прифронтна держава НАТО та член ЄС, виступає одним із найважливіших союзників України.

Значущість теми підкреслюється необхідністю наукового осмислення вирішального впливу війни на:

1. Формування стратегічного партнерства у військово-безпековій та економічній сферах.
2. Вирішення історично складних питань, які до 2022 року гальмували повноцінну співпрацю.
3. Забезпечення критично важливих логістичних шляхів та підтримку європейської інтеграції України.

Таким чином, досліджувана проблематика є стратегічно важливою для реалізації національних інтересів України, оскільки дозволяє визначити ефективні механізми співпраці з ключовою сусідньою державою в умовах воєнного часу, що відповідає вимогам до магістерських робіт.

Мета дослідження полягає у проведенні комплексного аналізу та розкритті особливостей еволюції, сучасного стану та перспектив українсько-румунських відносин в умовах російсько-української війни.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні **завдання**:

- Проаналізувати концептуальні, теоретико-методологічні засади дослідження та здійснити критичний огляд стану наукової розробки проблеми (історіографії) та джерельної бази.

- Дослідити динаміку політико-правового, безпекового та економічного співробітництва України і Румунії у початковий період російсько-української війни (2014–2022 рр.).
- Охарактеризувати процес формування румунсько-українського стратегічного партнерства та визначити ключову роль Румунії у військово-безпековій, логістичній та євроінтеграційній підтримці України в умовах повномасштабного вторгнення (з 2022 р.).
- Окреслити основні виклики та перспективи розвитку двосторонніх відносин у контексті післявоєнного відновлення та європейської інтеграції.

Об'єктом дослідження є сучасна система міжнародних відносин у Східній Європі та Чорноморському регіоні.

Предметом дослідження є процес формування та еволюція двосторонніх відносин України та Румунії в умовах російсько-української війни (з 2014 року).

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 1991 року до сьогодення

- Нижня межа (1991 р.) — пов'язана зі становленням незалежної України, встановленням дипломатичних відносин та формуванням початкового проблемного комплексу.
- Верхня межа (поточний час) — зумовлена необхідністю аналізу останніх подій та найбільш актуальних змін у двосторонній співпраці, що відбулися після повномасштабного вторгнення (2022 р.).

Методи дослідження. У дослідженні використовується комплекс загальнофілософських, загальнотеоретичних та прикладних методів:

- Загальнофілософський метод передбачає: аналіз і синтез (для розчленування та узагальнення інформації про різні сфери співпраці) та індукція/дедукція (для формування висновків від окремих фактів до загальних закономірностей).

- Загальнотеоретичні методи це: - Історичний (історико-генетичний) метод — дозволяє простежити етапи становлення відносин та вплив історичної спадщини; - системний метод — застосовується для розгляду двосторонніх відносин як цілісної системи, що функціонує в ширшому регіональному та міжнародному контексті (НАТО, ЄС); - порівняльний (компаративний) метод — використовується для виявлення спільних та відмінних рис у зовнішньополітичних стратегіях України та Румунії.
- Прикладні методи це: контент-аналіз, застосовується у дослідженні для систематизації та вивчення офіційних документів, заяв, угод та медіа-повідомлень щодо військової та економічної підтримки; - івент-аналіз ми використовуємо для фіксації та оцінки значущості ключових двосторонніх зустрічей та рішень у період 2022–2025 рр.

Структура роботи зумовлена специфікою теми дослідження, поставленою метою та завданнями. Кваліфікаційна робота складається з Переліку умовних скорочень, Вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, Висновків, Списку використаних джерел, який налічує 111 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 106 сторінок, з яких основного тексту – 84 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН

1.1. Концептуальні та методологічні засади дослідження двосторонніх відносин

Дослідження еволюції українсько-румунських відносин в умовах триваючої російсько-української війни вимагає не лише ґрунтового емпіричного аналізу, а й глибокого теоретико-методологічного осмислення. Це необхідно для того, щоб висновки роботи мали наукову цінність та забезпечували комплексне осмислення динаміки взаємодії, що відповідає вимогам до кваліфікаційних магістерських робіт.

Концептуалізація міжнародних та міждержавних відносин. Першою необхідною умовою є уточнення фундаментального поняття «міжнародні відносини». Це поняття, введене до наукового обігу англійським філософом Джеремі Бентамом у 1789 р., від самого початку зіткнулося з проблемою чіткого визначення меж. Класичні дослідники, такі як французький соціолог Р. Арон, стверджували, що міжнародні відносини «позбавлені чітких меж і матеріально невіддільні від інших соціальних явищ»[2]. Американський дослідник К. Браун узагальнював, що «визначення міжнародних відносин досі було просто неможливим»[83], оскільки їхня природа є відкритим питанням. В науковій практиці закріпилося розуміння, що обов'язковою ознакою міжнародних відносин є політична приналежність їхніх суб'єктів до різних країн. Польський дослідник Ю. Кукулка вдало підкреслив, що власне держави «матеріалізують можливість вважати... відносини міжнародними»[20]. У цьому сенсі американський учений Н. Спайкмен уперше вжив термін «міждержавні відносини», визначивши його як «відносини між окремими особами або групами, що представляють різні країни»[104]. Відомий французький дослідник М. Мерль вважає, що міжнародні відносини – це «сукупність домовленостей і потоків, які перетинають національні кордони або мають тенденцію їх перетинати»[89]. Цей підхід є найбільш адекватним

для сучасного аналізу, оскільки визнає роль не лише суверенних урядів, а й інших представників територіально розмежованих спільнот, що діють автономно в міжнародному середовищі.

Отже, для сучасного аналізу міжнародних відносин важливо враховувати роль не лише суверенних урядів, а й інших акторів, що діють автономно на міжнародній арені. Держави виступають головними, але не єдиними суб'єктами – у взаємодію включаються транснаціональні корпорації, міжнародні організації, недержавні групи. Це зумовлює необхідність поєднання різних парадигм у дослідженні зближення України та Румунії.

У рамках даної магістерської роботи «міжнародні відносини» розглядаються як історично сформовані різноманітні зв'язки між державами та іншими суб'єктами міжнародного права, де зовнішня політика є втіленням міждержавних відносин. Міждержавні відносини між Україною та Румунією трактуються як такий рівень взаємодії, який дає змогу партнерам працювати разом над досягненням як внутрішніх, так і зовнішньополітичних завдань у різних сферах. Вони є складною та динамічною системою, яка повинна узгоджуватися з потребами розвитку окремих націй, а також із питаннями безпеки та стабільності в глобальній спільноті.

У сучасній науці міжнародних відносин існує низка підходів, які дозволяють проаналізувати динаміку двосторонніх відносин держав, особливо в контексті безпекових викликів, спричинених війною. Серед найвпливовіших теоретичних парадигм, на які спирається це дослідження, – **неореалізм**, **соціальний конструктивізм** та **неоінституціоналізм**. Кожен із цих підходів пропонує власне пояснення чинників і механізмів розвитку відносин між Україною та Румунією в умовах російсько-української війни.

- **Неореалізм (структурний реалізм)** акцентує на ролі структури міжнародної системи та балансу сил у поведінці держав. З позицій неореалізму, держави діють передусім, виходячи із міркувань безпеки та національних інтересів, а анархічний характер міжнародного середовища змушує їх шукати способи виживання. У випадку України

та Румунії неореалістичний підхід пояснює зближення їхніх відносин спільною загрозою з боку Росії. Після анексії Криму у 2014 році та початку війни на Донбасі обидві країни одночасно відчували зростання ризиків для своєї безпеки в Чорноморському регіоні. Відповідно до неореалізму, виник *спільний інтерес у стримуванні агресора і підтриманні регіональної рівноваги сил*. Саме *конкурентне сприйняття загрози* стало головною причиною різкої активізації співпраці: наприклад, аналітики зазначають, що з 2014 року “десятиліття тертя” змінилося на політичне потепління і прорив недовіри, оскільки обидві столиці усвідомили спільний виклик безпеці. З неореалістичної точки зору, Румунія підтримує Україну, бо розуміє: зміна балансу сил на користь Росії (як наслідок війни) підвищує загрозу й для самої Румунії. Таким чином, війна стимулювала *поведінку балансування* (balancing behavior) – Бухарест і Київ зблизилися, щоб протистояти спільній небезпеці. Неореалізм також пояснює практичні кроки: Румунія, будучи членом НАТО, прагне зміцнити східний фланг Альянсу, координує трастовий фонд НАТО з кібербезпеки для України та нарощує власну обороноспроможність, усвідомлюючи, що дестабілізація України порушує баланс сил у регіоні на користь Москви.

- **Конструктивізм** натомість зосереджується на ролі ідей, ідентичностей та історичних наративів у формуванні міжнародних відносин. Конструктивістський підхід дозволяє зрозуміти, як *історичні стереотипи і взаємне сприйняття* впливали на українсько-румунські відносини та як війна їх трансформувала. Тривалий час після здобуття Україною незалежності відносини двох сусідів залишалися стриманими, значною мірою через тягар історичних питань і недовіри. З боку Румунії існували давні *resentimentі* щодо втрати територій унаслідок Другої світової війни, що відображалось у *сприйнятті України як «невиправданого бенефіціара»* цих земель або як держави, недостатньо чутливої до потреб румунської меншини. В Україні, своєю чергою,

побоювалися румунського іредентизму: наприклад, риторика про можливе об'єднання Румунії з Молдовою породжувала підозри щодо територіальних зазіхань Бухареста на Буковину чи південну Бессарабію. Такі історично зумовлені установки – продукт конструктивних факторів – довго гальмували довіру. Водночас конструктивізм пояснює, як *зміна дискурсів та образів у ході війни призвела до переосмислення взаємної ідентичності*. Якщо раніше румунський політичний істеблішмент бачив Україну радше як проросійську і нестабільну країну-сусіда, то від 2014 року, а особливо після 24 лютого 2022-го, українці постали для румун як *народ-жертва агресії та потенційний союзник у стримуванні росії*. Як відзначають дослідники, *тільки російсько-українська війна надала Києву в очах Бухареста образ союзника*, що воює “не лише за себе, а й за всю Європу”. На найвищому рівні риторика також змінилася: президент Румунії Клаус Йоганніс заявив, що Україна захищає європейські цінності, а глава МЗС Богдан Ауреску підкреслив єдність з українським народом, назвавши полеглих українців “нашими братами і сестрами” та наголосивши, що *“Україна має перемогти у цій війні, і вона переможе”*. Отже, з конструктивістської перспективи, *нормативні установки і колективні ідентичності* зазнали еволюції: образ України в Румунії змінився з чужинця на партнера, а історичні образи поступово витісняються новим наративом солідарності перед спільним ворогом. Це створило передумови для подолання старих розбіжностей (мовних, історичних) заради майбутнього – як відзначають самі експерти, зараз важливо “не дозволити майбутньому стати заручником минулого”.

- **Неоінституціоналізм (неоліберальний інституціоналізм)** фокусується на значенні міжнародних інституцій, норм та режимів у поведінці держав. Згідно з цим підходом, навіть в умовах анархії держави можуть досягати співпраці, якщо існують ефективні *правила та інститути*, що знижують невизначеність і витрати взаємодії. Українсько-румунські відносини останніх років добре ілюструють дію

інституційних чинників. По-перше, обидві країни пов'язані спільними багатосторонніми структурами та зобов'язаннями: Румунія є членом НАТО і ЄС, Україна – асоційованим партнером ЄС, кандидатом на вступ до ЄС і близьким партнером НАТО. Ця інституційна рамка задала формат їх співпраці: Румунія систематично *підтримувала євроінтеграційний курс України* на міжнародній арені та приєдналася до всіх санкцій ЄС проти РФ з 2014 року. Вже у червні 2014-го Бухарест першим з країн ЄС ратифікував Угоду про асоціацію України з ЄС, демонструючи інституційну солідарність. По-друге, на двосторонньому рівні діють спеціальні *механізми співробітництва*: так, ще з 1997 р. функціонує двостороння Змішана комісія з питань національних меншин, є Комісія президентів України та Румунії, міжурядові комітети тощо. На жаль, у 2000-х рр. багато з цих інститутів були фактично заморожені через політичну напругу, але після 2014 року їх роботу відновлено. Наприклад, після тривалої перерви знову запрацювала *Спільна президентська комісія Україна-Румунія*, відновлено діяльність комітетів з військового співробітництва та з питань національних меншин. Через інституційні канали країни змогли впорядкувати діалог щодо колись “болючих” тем – права меншин, прикордонна співпраця, екологічні питання (як судноплавство каналом Дунай – Суліна тощо). Неоінституціоналізм також звертає увагу на те, що *спільне членство або партнерство у міжнародних організаціях* полегшує співпрацю: в рамках НАТО Румунія взяла на себе роль координатора трастового фонду Альянсу з кібербезпеки для України, а в рамках ініціатив ЄС – активно підтримує включення України до європейських програм і мереж. В липні 2024 року обидві країни вийшли на новий рівень формалізації партнерства – було підписано **двосторонню Угоду про співробітництво у сфері безпеки**, яка прямо зазначає, що *безпека України та Румунії тісно пов'язані*, і підтверджує спільну відданість інтеграції України в ЄС та НАТО. Цей документ став можливим завдяки

інституційній взаємодії: він розвиває положення Спільної декларації G7 про підтримку України та спрямований на довгострокове *інституційне закріплення стратегічного партнерства* між Києвом і Бухарестом. Отже, неоінституціоналістський аналіз показує, як **правила, договори і організації** допомагають двом сусідам подолати попередні розбіжності і вибудувати прагматичні відносини. Спільна участь у регіональних форматах (як-от *Ініціатива трьох морів* чи програми транскордонного співробітництва ЄС) також створює *інституційні майданчики* для діалогу. Таким чином, війна прискорила інтеграцію України до західних інституцій, що, своєю чергою, зблизило її з Румунією в рамках єдиних правил та норм.

Варто зауважити, що окрім згаданих трьох парадигм, у дослідженні міжнародних відносин існують й інші підходи – наприклад, ліберальний інтернаціоналізм, теорія регіональної безпеки, неокласичний реалізм тощо. Однак неореалізм, конструктивізм і неоінституціоналізм є найбільш релевантними для аналізу саме **безпекового та міждержавного виміру** українсько-румунських відносин у контексті війни, оскільки дозволяють висвітлити різні грані цього процесу: матеріальні фактори сили і загрози, нематеріальні фактори ідентичності й довіри, а також вплив правил і організацій. У поєднанні ці теоретичні рамки дають цілісніше розуміння еволюції двосторонніх відносин.

Методологічні засади дослідження. Відповідно до обраних концептуальних підходів, у роботі застосовано комплекс методів, що забезпечують наукову об'єктивність та всебічність аналізу. Перш за все дотримано принципів історизму та системності: українсько-румунські відносини розглядаються в розвитку (від початку 1990-х до сьогодення) та як система, що взаємодіє з зовнішнім середовищем (регіональним і глобальним). Основним спеціальним методом виступає *історико-хронологічний метод*, який дозволяє простежити зміну характеру відносин у часі – від періоду “прохолоди” і локальних конфліктів 1990-х до стратегічного співробітництва

в умовах сучасної війни. Паралельно використано *порівняльний метод*: зіставляються позиції України і Румунії з ключових питань (безпеки, прав меншин, регіональної політики) на різних етапах, а також порівнюється досвід інших сусідів України, щоб виявити особливості румунського підходу. Застосовано метод *контент-аналізу документів* – зокрема, аналіз офіційних заяв, угод, спільних комюніке – для виявлення зміни риторики та пріоритетів. Значну увагу приділено *аналізу джерел* (як історичних, так і сучасних), з метою критичної оцінки їх достовірності та повноти (детальніше про джерельну базу – у підрозділі 1.2). Окрім того, використовуються елементи *подієвого аналізу* (event analysis) – розглядаються ключові події, що вплинули на відносини (наприклад, підписання Договору 1997 р., рішення Міжнародного суду ООН 2009 р. щодо острова Зміїний, Революція Гідності 2013–2014 рр., вступ Румунії до НАТО та ЄС, широкомасштабне вторгнення РФ 2022 р. тощо). Для теоретичного осмислення отриманих даних залучено *метод теоретичного узагальнення*: отримані факти інтерпретуються через призму вищезазначених концепцій (реалізму, конструктивізму, інституціоналізму). Комбінація цих методів відповідає міждисциплінарному характеру теми і забезпечує наукову новизну та достовірність висновків. Важливо підкреслити, що при дослідженні дотримано принципу об'єктивності – враховано різні точки зору (українські, румунські, західні оцінки), що мінімізує ризик упередженості в аналізі двосторонніх відносин. Отже, міцний теоретико-методологічний фундамент дозволяє перейти до огляду стану наукової розробки проблеми та характеристик джерел, на яких базується дане дослідження.

Теоретико-концептуальна парадигма дослідження. Для наукового обґрунтування аналізу розвитку українсько-румунських відносин у період кризи було обрано комбінацію ключових теоретичних парадигм: неореалізм, неоінституціоналізм та конструктивізм. Неореалізм (структурний реалізм), представлений працями Г. Моргентау та К. Волтца, є ключовим для розуміння безпекового виміру відносин. Цей підхід пояснює поведінку держав через

анархічну структуру міжнародної системи, де головним мотивом є виживання та самопомога. У світлі російсько-української війни застосування неореалізму є вкрай доречним: російська агресія виступає зовнішнім системним тиском, що змусив Румунію та Україну, попри минулі суперечності, переглянути свої пріоритети. Співпраця Києва та Бухареста розглядається як раціональна відповідь на спільну загрозу – як відзначав К. Волтц, країни реагують подібно на системні обмеження їхньої зовнішньої політики, адже в умовах сили міжнародний порядок диктує об'єднання заради виживання[84][91][109].

Тоді як неореалізм фокусується на загрозах, неоінституціоналізм дозволяє вивчати розвиток двосторонніх відносин на організаційному та інституційному рівнях. Цей підхід виходить з припущення, що міжнародні інституції (НАТО, ЄС тощо) та спільні правила здатні пом'якшити анархію і сприяти співпраці. В аналізі взаємодії України та Румунії корисним є також конструктивістський підхід, який наголошує на ролі ідентичностей, норм і дискурсів. Зокрема, спільне засудження агресії та схожість демократичних цінностей сформували новий міждержавний наратив партнерства. Отже, поєднання зазначених парадигм – безпекового імперативу (неореалізм), інституційних механізмів (неоінституціоналізм) і соціальних факторів (конструктивізм) – забезпечує цілісне розуміння причин і особливостей зближення України та Румунії.

1.2. Історіографія проблеми та джерельна база дослідження

Стан наукової розробки теми. Питання українсько-румунських відносин привертало увагу як істориків, так і політологів обох країн, хоча ступінь його розробки помітно варіює в різні періоди. У 1990-ті – на початку 2000-х років, коли двосторонні відносини лише формувалися, з'явилися перші узагальнюючі праці, переважно в Україні. Зокрема, одним з ранніх досліджень стала стаття **С.Й. Аппатова та І.М. Макана (1999) «Українсько-румунські**

відносини: історія та сучасність» в Українському історичному журналі. У цій роботі вітчизняні історики вперше проаналізували історичне підґрунтя взаємин та окреслили проблемні питання, що постали після 1991 року (делімітація кордону, статус острова Зміїний, питання громадянства тощо). Важливо, що вже тоді автори наголошували на необхідності об'єктивного підходу до спільного минулого, застерігаючи від однобічних політизованих оцінок, які можуть шкодити двостороннім стосункам. На початку 2000-х років з'явилися й інші ґрунтовні праці українських дослідників. Зокрема, **Ю. Макар (2002)** – відомий історик з Чернівців – опублікував роботу «Україно-румунські відносини: історія та перспективи розвитку» (у колективній монографії про взаємини України, Румунії та Молдови). Юрій Макар детально висвітлив історичні колізії ХХ ст. та ранній етап розвитку відносин між незалежною Україною і Румунією, пропонуючи бачення стратегічних перспектив співпраці. Тематика двосторонніх відносин розвивалася і в рамках досліджень з історії дипломатії: так, у працях І.М. Солов'я, В. Кравченка та інших розглядалися окремі аспекти – від *становища українців у Румунії та румун в Україні* до аналізу Договору про добросусідство 1997 р. тощо. Аналіз наукових праць засвідчує, що румунська тематика, зокрема двосторонні відносини з Україною, активно досліджується фахівцями з міжнародних відносин, історії та політології обох країн. Історіографію проблеми доцільно розглядати у розвитку – від початкових оцінок постконфліктної напруженості до сучасного розуміння стратегічного партнерства. На початковому етапі (1990-ті роки) дослідники фокусувалися на фундаментальних теоретичних питаннях та закладали концептуальну основу аналізу. До базових праць, що формують розуміння сутності міжнародних відносин та категорій безпеки, влади й інтересів, належать роботи таких класиків, як Р. Арон, К. Браун та Ю. Кукулка, згадані вище. Крім того, методологічні засади дослідження міжнародних систем, включаючи концепції реалізму та неореалізму, розкрито у працях Е. Карра, Г. Моргентау та К. Волтца – вони є незамінними для аналізу безпекового виміру українсько-

румунської співпраці в умовах війни. Дослідження А. Суботіна додатково надають інструментарій для вибору макроконцепцій аналізу, необхідних для цілісного вивчення міждержавної взаємодії[50].

Значний обсяг наукових напрацювань присвячений етапам становлення двосторонніх відносин після 1991 р. Це був час формування базового політико-правового поля взаємодії та подолання складної історичної спадщини. Дослідники В. Андрейко та І. Максименко здійснили найбільш комплексне дослідження становлення та розвитку інструментальної системи українсько-румунських відносин у процесі глобалізації та європейської інтеграції[1][22]. Їхні роботи дозволяють простежити динаміку укладання ключових угод та формування базових механізмів співпраці. Окреме місце займають праці, що аналізують досвід Румунії як члена ЄС та НАТО і розглядають його як урок для України. Серед них виділяється дослідження В. Бурдяк, присвячене шляху Румунії до євроатлантичних структур[6]. Наукова діяльність Л. Мельничук охоплює широке коло питань, зокрема зовнішню політику Румунії, регіональну співпрацю, особливості міждержавних відносин у межах ЄС та транскордонне співробітництво[23]. Ці праці важливі для розуміння функціонального наповнення двосторонніх зв'язків та їх інтеграції у ширшу європейську архітектуру.

Особлива активність спостерігається серед науковців Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, які, зважаючи на географічну близькість, фокусуються на прикордонній проблематиці. Дослідження таких авторів, як А. Круглашов та М. Герман, переносять аналіз взаємин на регіональний рівень, порушуючи питання транскордонного співробітництва[19][9]. Роботи С. Гакмана охоплюють цілий комплекс питань, включаючи історичні аспекти розвитку відносин, міжетнічні взаємини та проблематику прикордоння[8]. Вагомий внесок у дослідження українсько-румунських взаємин, зокрема оцінку Договору про дружбу 1997 року та інших угод, зробив Ю. Макар, який ґрунтовно проаналізував історичні і політичні аспекти двосторонніх відносин[21].

Свідченням активності чернівецьких науковців є також проведення регулярних міжнародних конференцій та функціонування при ЧНУ Центру румунських студій, що об'єднує фахівців для координації досліджень. Крім того, до дослідників, які присвячують свої праці різним питанням українсько-румунських взаємин,

належать О. Добржанський, І. Буркут, С. Бостан, Н. Бурейко, Н. Нечаєва-Юрійчук. Серед українських учених, які досліджували окремі аспекти взаємодії України та Румунії, варто відзначити також І. Солов'я, С. Гуцала та В. Прохорова. Така широка джерельна база свідчить про значну увагу до проблематики з боку наукової спільноти.

Після 2014 року – з огляду на новий етап, позначений російською агресією – в українській історіографії та політології з'являються нові роботи, що переосмислюють українсько-румунські відносини в умовах сучасних викликів. До них належать, зокрема, статті, опубліковані у фахових журналах НАН України. Свідченням цьому є праця **С.В. Віднянського та І.І. Вовканича (2024)**, де проаналізовано еволюцію позиції Румунії – як державної влади, так і суспільства – щодо війни Росії проти України. Дослідники відзначають, що після 2014 р. і особливо з 2022 р. двосторонні відносини набули *якісно нового виміру* – Румунія з першого дня повномасштабного вторгнення однозначно стала на бік України, засудивши агресію та надаючи всебічну допомогу. У статті простежено також трансформацію образу України в румунському суспільстві та аналізується обсяг підтримки (дипломатичної, військової, гуманітарної), наданої Румунією. Таким чином, сучасна українська історіографія приділяє значну увагу саме періоду війни, відзначаючи феномен різкого зближення двох країн на тлі спільного протистояння російській загрозі. Окрім академічних досліджень, з українського боку велика робота ведеться аналітичними центрами. Наприклад, **Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД)** та недержавні аналітичні платформи регулярно публікують огляди щодо відносин з Румунією. У таких матеріалах експерти аналізують як політичний

діалог, так і позиції Румунії в міжнародних структурах щодо України. Показово, що в минулому українські аналітики критично оцінювали ставлення румунського керівництва часів Траяна Бесеску, коли Київ часто сприймався Бухарестом крізь призму негативних стереотипів (аж до образу “failed state”), проте із середини 2010-х рр. ця риторика змінилася на конструктивну. Загалом, українська література з теми еволюції відносин наразі поєднує історичний аналіз (спадщина минулого, неврегульовані проблеми) з дослідженням сучасної геополітичної ситуації (війна, євроінтеграція, регіональна безпека).

Джерельна база дослідження є розгалуженою і включає нормативно-правові акти, міжнародні договори, офіційні заяви, матеріали засобів масової інформації. Значущими джерелами є двосторонні угоди, що визначили нові рамки співпраці після 2014 р. Особливе значення у безпековому контексті мають Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про заходи зміцнення довіри і безпеки (укладена 10 березня 2014 р.)[57] та Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух (підписана 2 жовтня 2014 р.)[58]. Аналіз цих угод дозволяє простежити еволюцію пріоритетів співпраці від добросусідства до вирішення конкретних безпекових питань, що загострилися після 2014 р.

В **румунській історіографії** інтерес до відносин з Україною тривалий час був менш виразним, ніж до інших напрямів (наприклад, до відносин з Молдовою). Одна з причин – зазначають самі румунські аналітики – це брак спеціалізованих українських студій у Румунії. Однак окремі аспекти все ж досліджувалися, передусім істориками. Румунські науковці зосереджувалися на проблемах, що мали для Бухареста історичне значення: на ситуації румунської громади на Буковині, на подіях 1918–1940 рр., на радянсько-румунських домовленостях, які вплинули на кордон. Приміром, румунські історичні журнали публікували праці про так зване “українське питання” в політиці Румунії міжвоєнного періоду, аналізували тогочасні дипломатичні документи тощо. Після 1991 р. румунські автори поступово почали звертатися

і до новітніх двосторонніх відносин. Важливий внесок зробив, зокрема, **Арманд Гошу** (Armand Goșu) – історик-міжнародник, який досліджував східноєвропейську політику Румунії. Він підкреслював, що для конструктивного розвитку відносин з Україною Румунії слід подолати *упереджені підходи до спільної історії*, які склалися під впливом внутрішньополітичної кон'юнктури. На сучасному етапі до аналізу двосторонніх відносин активно долучилися румунські *політичні аналітики та експерти з безпеки*. Наприклад, **Іуліан Чіфу** (Iulian Chifu), колишній радник з нацбезпеки, у своїх виступах та публікаціях неодноразово наголошував на тому, що після 2014 року Румунія переглянула ставлення до України і перейнялася спільними викликами (російською загрозою, дестабілізацією Чорноморського регіону). Аналогічно, **Дан Дунякю** (Dan Dungaciū) та інші румунські дослідники регіону підкреслюють, що українсько-румунське партнерство сьогодні є критично важливим елементом безпеки Південно-Східної Європи. У Румунії з'явилися й спільні з українцями аналітичні проекти: показовим є згаданий *Аудит зовнішньої політики: Україна-Румунія (2016)*, підготовлений у співпраці **Інституту світової політики (Київ)** та румунських експертів. В цьому дослідженні, авторами якого стали українець **Сергій Солодкий** та румунка **Ілеана Ракеру**, було проаналізовано інтереси двох країн та «дорожню карту» співпраці. Звіт відзначав позитивні зрушення після 2014 р. і рекомендував обом сторонам зосередитися на спільних інтересах – від безпеки до економіки. Румунські експерти в рамках цього проекту (в інтерв'ю та обговореннях) підкреслювали, що для Бухареста стабільність України – передумова стабільності Молдови, а відтак і всього регіону. Ця думка стала доволі поширеною в румунському експертному середовищі. В цілому можна сказати, що якщо раніше румунська література концентрувалася на *проблемних моментах минулого* (меншини, кордони), то останнім часом акцент змістився на *спільне майбутнє в європейському та євроатлантичному просторі*. Як зазначає румунський дипломат Еузебіу Славітеску, нині румуни добре розуміють, що **«сильна, процвітаюча і**

безпечна Румунія неможлива без перемоги України», адже безпека двох країн є взаємопов'язаною. Така зміна парадигми відображена і в публікаціях західних аналітичних центрів та медіа.

Крім того, у роботі використано стенограми виступів і заяв провідних політиків Румунії, зокрема президентів Траяна Бесеску та Клауса Йоханніса, а також очільників МЗС, які фіксують офіційні позиції сторін щодо війни, євроінтеграції та стратегічних пріоритетів. Широко залучено матеріали засобів масової інформації за 1991–2025 рр. – як румунських (Radio România Internațional, Revista "Româna de Studii Internaționale", "Monitor Strategy", "Tricolorul", "Adevărul", "Magazin Istoric", "Nine O'Clock", "Realitatea românească"), так і українських ("Зовнішні справи", "Дзеркало тижня", "Урядовий кур'єр"). Ці джерела відображають поточні оцінки, аналітику та суспільні настрої, що дозволяє відстежити сприйняття двосторонніх відносин у медіапросторі.

Західна (міжнародна) перспектива. Окрім українських та румунських джерел, тема українсько-румунських відносин висвітлюється і в дослідженнях міжнародних експертів, особливо в контексті безпеки Чорноморського регіону та політики НАТО/ЄС. *Польський Осередок східних досліджень (OSW)* ще у 2016 р. випустив аналітичну записку під промовистою назвою **«Прорив недовіри у відносинах між Румунією та Україною»** (автори Т. Даборовський, Т. Іваньський). У ній польські аналітики констатували, що візит Президента П. Порошенка до Бухареста у квітні 2016 р. став символом кінця багаторічної паузи: “після десятиліть тертя” нарешті відбулося потепління, активізувалися контакти на високому рівні і відновлено інституційні механізми співпраці. OSW підкреслив, що каталізатором змін стала *анексія Криму та війна на Донбасі*: саме ці події радикально підвищили відчуття небезпеки в Румунії та, паралельно, змінили сприйняття України – з джерела потенційних проблем вона перетворилася на *партнера у стримуванні Росії*. У подальші роки з'явилися й інші зовнішні оцінки. *Німецький інститут міжнародних справ і безпеки (SWP)* у своїх звітах по темі війни також

відзначав поглиблення співпраці Румунії з Україною як частину загального зближення ЄС-Україна після 2022 р. (хоча спеціальні дослідження, сфокусовані саме на цій парі країн, у західних журнальних публікаціях траплялися нечасто). Західна преса та експертні медіа приділили увагу особливо темі українських біженців у Румунії та солідарності румунського суспільства. Приміром, *Time* та *Balkan Insight* в 2022 р. писали про “небачений раніше рівень співчуття” румун до українців, підкреслюючи, що це контрастує з історично непростими відносинами між народами. Окремий інтерес становить питання національних меншин і освітньої політики (зміни в українському законодавстві щодо мов освіти у 2017 р.), яке західні оглядачі (наприклад, Балканська служба **Radio Free Europe**) висвітлювали як останній суттєвий подразник у відносинах. Втім, загальний тон міжнародних оцінок позитивний: зазначається, що *історичні тертя не завадили Румунії стати однією з найвідданіших союзниць України* під час російського вторгнення. Так, аналітична платформа GIS Reports (2024) наголошує: незважаючи на давні розбіжності щодо прав меншин чи минулих територіальних суперечок, Румунія продемонструвала **непохитну солідарність** з Україною у її боротьбі проти агресії РФ. Це підтверджується і соціологічними даними: дослідження IRES у Румунії (2023) показали, що більшість румунських громадян схвалюють підтримку України, зокрема вступ України до НАТО та ЄС, а також продовження фінансової і військової допомоги Києву. Такі факти також знаходять відображення у західних джерелах і є важливими для нашого аналізу.

Джерельна база та її особливості. При підготовці даного дослідження використано широкий спектр джерел – як документальних, так і науково-аналітичних. Умовно джерельну базу можна розділити на кілька груп:

1. **Офіційні документи та матеріали** державних установ України і Румунії. Сюди належать міжнародні договори, міждержавні угоди, спільні декларації, стенограми зустрічей і заяви посадових осіб. Базовим документом, що заклав основу відносин, є *Договір про добросусідство і*

співробітництво між Україною та Румунією від 1997 року. Він визначив принципи поваги територіальної цілісності та непорушності кордонів, якими сторони керуються досі. Важливими джерелами є також рішення міжнародних органів, що стосуються двосторонніх спорів – наприклад, рішення Міжнародного суду ООН (2009) щодо делімітації континентального шельфу в районі острова Зміїний, яке було офіційно визнане обома державами. На час війни з'явилися нові двосторонні документи, зокрема згадана *Угода про співробітництво у сфері безпеки* (2024) – її текст доступний на офіційному сайті Президента України і є цінним джерелом інформації про сучасний стан відносин. У преамбулі Угоди прямо зафіксовано, що *безпека України є невід'ємною складовою безпеки євроатлантичного простору, а отже тісно пов'язана з безпекою Румунії*. Такі формулювання в офіційних документах свідчать про безпрецедентний рівень взаєморозуміння між державами. Крім договорів, активно використовувалися матеріали з офіційних веб-сайтів: наприклад, **сайти Міністерств закордонних справ України та Румунії**, де публікуються прес-релізи про двосторонні зустрічі, візити, комюніке спільних комісій. Також залучено повідомлення Офісу Президента України, Уряду та Парламенту (зокрема, щодо ратифікації угод, заяви про підтримку тощо). Ці офіційні джерела є першорядними для відстеження *динаміки політичного діалогу* і позицій керівництва обох країн. Водночас, їх **проблематика** полягає у певній зваженості та стриманості інформації – офіційні повідомлення, як правило, підкреслюють лише позитивні моменти співпраці і можуть оминути гострі кути. Тому для наукового аналізу їх доповнюють іншими видами джерел.

2. **Аналітичні матеріали та звіти** дослідницьких центрів (think tanks) та неурядових організацій. Як вже згадувалось, у Києві та Бухаресті функціонує низка аналітичних установ, що приділяють увагу питанню двосторонніх відносин. З українського боку цінними є публікації

*Національного інституту стратегічних досліджень, Ради зовнішньої політики “Українська призма”, фонду “Нова Європа” тощо. Наприклад, Інститут світової політики у 2015–2016 рр. підготував серію аудитів зовнішніх відносин України, зокрема і з Румунією, де зібрано актуальні дані опитувань та думки експертів. З румунського боку активно пишуть про Україну експерти Нової Стратегічної Ініціативи (Нью Стратеджі Сентр), Румунського Центру Енергетичної Політики (ROEC) та ін. Окремо слід відзначити, що на базі ROEC у 2016 р. започатковано програму **Ukrainian Studies Program**, мета якої – покращити розуміння України в румунському суспільстві та подолати нестачу знань. Матеріали аналітичних центрів, як правило, оперативно відгукуються на події (напр., введення українського закону “Про освіту” 2017 р. чи інциденти з падінням російських дронів біля румунського кордону в 2023 р.) і надають оцінки з погляду експертного співтовариства. Їх перевага – актуальність і глибина аналізу конкретних питань, а недолік – іноді **ангажованість або фрагментарність**. Деякі аналітичні тексти пишуться на замовлення урядових структур і можуть відображати офіційну точку зору. Інші, навпаки, надто зосереджені на окремих аспектах (скажімо, військовій співпраці чи економіці), не даючи цілісної картини. Тому у даній роботі використано *плюралізм аналітичних джерел*, щоб збалансувати різні підходи. Наприклад, поєднано погляди українських (НІСД) і румунських (ROEC) експертів щодо наслідків євроатлантичної інтеграції, аби уникнути однобічності.*

3. **Наукові публікації та монографії** – праці істориків, політологів, міжнародників, присвячені як безпосередньо українсько-румунським відносинам, так і ширшому контексту (регіональна безпека, політика НАТО, історія двосторонніх відносин у XX ст.). Сюди входять вже згадані статті в журналах (“Український історичний журнал”, “Проблеми всесвітньої історії” та ін.), розділи у монографіях, тези конференцій. Використання цих джерел забезпечує академічну глибину

дослідження та базування на вже перевірених фактах. Зокрема, історичні розвідки (наприклад, роботи Ю. Макара або В. Кройтора) дозволили уточнити деталі територіальних спорів та дипломатичних контактів у 1990-х, що важливо для розуміння причин недовіри в минулому. Політологічні ж праці (наприклад, дослідження С. Віднянського про позицію Румунії у війні) допомогли інтерпретувати сучасні кроки Бухареста у ширшому міжнародному контексті. Наукові джерела зазвичай пройшли рецензування, містять посилання на архіви чи статистику, що підвищує надійність інформації. Проте слід зважати, що *академічні видання не завжди встигають за поточними подіями* – скажімо, багато західних журналів ще тільки готують випуски, присвячені урокам війни 2022 р. для двосторонніх відносин. Тому в нашій роботі наукові джерела доповнено більш оперативними матеріалами згаданих вище аналітичних центрів та ЗМІ.

4. **Засоби масової інформації** (преса, інтернет-видання) та **офіційні заяви в медіа**. Для відстеження розвитку подій та суспільної думки залучено повідомлення інформантів, статті у провідних українських, румунських і міжнародних виданнях. Наприклад, у нагоді стали публікації українських новинних порталів про перші дні повномасштабної війни, де згадано, що Румунія однією з перших засудила агресію і почала приймати біженців уже в лютому 2022 р. Також проаналізовано румунські ЗМІ (та ж **Radio România Internațional, Adevărul** тощо) щодо оцінок співпраці з Україною – зокрема, щодо відкриття нового пункту пропуску на кордоні, збільшення товарообігу, навчання українських пілотів у Румунії тощо. Медіаресурси дають уявлення і про критичні голоси: в румунському суспільстві були й деякі ультранаціоналістичні сили, які скептично ставилися до підтримки України (наприклад, партія AUR), і преса це відображала. В Україні обговорювалися питання мовної статті Закону “Про освіту” 2017 р., коли сусідні країни (включно з Румунією)

висловлювали занепокоєння – ці дискусії також висвітлені у ЗМІ. Зібрані з медіа факти дозволили врахувати різні сторони суспільного сприйняття. Але використання журналістських матеріалів вимагало критичного підходу, оскільки в пресі можливі неточності або емоційні оцінки. Тому кожна важлива інформація з преси по можливості **перевірялася за декількома джерелами**, зокрема зіставлялася з офіційними даними.

Підсумовуючи, маємо підстави наголосити, що джерельна база дослідження є **різноманітною та міждисциплінарною**, що відповідає характеру порушеної проблеми. Комбінація офіційних документів, аналітичних звітів, наукових праць і медіа-матеріалів дала змогу сформуванню цілісного уявлення про еволюцію українсько-румунських відносин. Водночас досліднику доводилося зважати на проблематику джерел: офіційні – надто обережні, аналітичні – подекуди суб'єктивні, наукові – не завжди актуальні, а медійні – фрагментарні. Це зумовило необхідність *критичного аналізу* і співставлення даних з різних джерел, аби викласти матеріал максимально об'єктивно. Варто зазначити, що особливу увагу приділено достовірності джерел: у роботі використано лише ті матеріали, що мають академічну чи експертну цінність (рецензовані статті, звіти провідних центрів, офіційні сайти). Сумнівні або відверто упереджені публікації до аналізу не залучалися. Такий підхід відповідає вимогам академічної доброчесності та забезпечує надійність отриманих результатів. У результаті сформовано ґрунтовну джерельну основу, яка дозволяє у наступних розділах перейти до власне аналізу *еволюції відносин між Україною та Румунією в контексті російсько-української війни*, спираючись на перевірені факти та сучасні наукові інтерпретації.

Висновок до розділу 1

Перший розділ окреслив теоретико-методологічні рамки та існуючий науковий доробок з теми. Було показано, що сучасні міжнародно-політичні теорії – неореалізм, конструктивізм і неоінституціоналізм – надають ефективні інструменти для пояснення змін у відносинах України та Румунії під час війни. Неореалістичний підхід висвітлює роль спільної загрози в консолідації двостороннього союзу, конструктивістський – демонструє перетворення образів “Іншого” та подолання історичних стереотипів, а інституціоналізм – підкреслює значення формальних угод та міжнародних структур у зміцненні співпраці. Обрані методи дослідження (історичний, порівняльний, аналіз документів тощо) забезпечили об’єктивність та системність аналізу.

Огляд історіографії показав, що і в Україні, і в Румунії напрацьовано значний масив літератури з проблеми, хоча її акценти еволюціонували від історико-територіальних питань до актуальних безпекових викликів останніх років. Реальний перебіг подій відображено в різноманітних джерелах – від міждержавних угод до експертних статей – які у своїй сукупності підтверджують: російсько-українська війна стала каталізатором глибоких змін в українсько-румунських відносинах. На такому підґрунті в подальших розділах роботи здійснюється детальний аналіз хронології та змісту цих змін, оцінка досягнень і проблем двостороннього партнерства в умовах триваючої боротьби України за свою незалежність і європейське майбутнє.

РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ У ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Становлення і розвиток відносин Румунії з незалежною Україною

Початковий етап: виклики довіри та територіальні спори (1991–1996)

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році двосторонні відносини з Румунією характеризувалися наявністю значного комплексу проблем, успадкованих з минулого. У перші роки незалежності Румунія висувала територіальні претензії, що стосувалися, зокрема, острова Зміїний та частини шельфу Чорного моря, стримуючи розвиток співпраці. Це призводило до періоду конфронтації: офіційний Бухарест фактично блокував активний політичний діалог, використовуючи питання кордонів як важіль тиску для отримання вигідніших умов у майбутніх переговорах щодо делімітації морських просторів. Кардинальні зміни стали можливими після політичних зрушень у Румунії. Парламентські та президентські вибори 1996 року принесли до влади проєвропейські сили на чолі з Емілем Константінеску. Нове керівництво чітко визначило стратегічний зовнішньополітичний курс на євроатлантичну інтеграцію, а виконання вимог НАТО вимагало юридично оформити врегулювання прикордонних питань з усіма сусідами [44]. Цей зовнішній імператив змусив румунську сторону відмовитися від прямих територіальних претензій до України. Президент Е. Константінеску офіційно заявив про готовність визнати існуючий державний кордон з Україною та відсутність будь-яких претензій – це створило основу для переходу двосторонніх відносин у конструктивне русло.

Бухарест сприймав пострадянську Україну радше як «буферну зону» між собою та Росією, а не як рівноправного партнера. Водночас у самій Україні цей південно-західний напрям довгий час залишався на периферії багатовекторної зовнішньої політики. На атмосферу взаємної ворожості також впливали події в регіоні: у ході придністровського конфлікту 1992 р. громадяни України та Румунії опинилися по різні боки протистояння, що лише

посилило підозри. Ба більше, у 1993 р. румунський парламент в односторонньому порядку денонсував радянсько-румунську угоду 1961 р. про кордон – єдиний на той час правовий документ, який визначав лінію кордону між двома країнами. Фактичне замороження офіційного діалогу в цей період пояснювалося прагненням Бухареста використовувати територіальні питання як важіль тиску на Київ перед майбутніми переговорами щодо делімітації Чорноморського шельфу. В результаті до середини 1990-х двосторонні контакти залишалися напруженими, обмежуючись хіба що багатосторонніми форматами. Зокрема, вже у червні 1992 р. Україна і Румунія разом стали засновниками Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), а також брали участь у перемовинах щодо врегулювання конфлікту в Придністров'ї (Румунія, щоправда, вийшла з цього формату у 1993 році).

Договір 1997 року: прорив у двосторонніх відносинах. Кардинальний поворот від конфронтації до діалогу став можливим лише після значних політичних змін у самій Румунії. Парламентські і президентські вибори 1996 р. привели до влади прозахідно налаштованого президента Еміля Константінеску, який зробив стратегічною метою вступ країни до НАТО і ЄС. Альянс недвозначно вимагав від кандидатів **врегулювання всіх прикордонних спорів із сусідами** як передумови зближення. Цей зовнішній імператив змусив Бухарест відмовитися від історичних претензій і піти на компроміс із Києвом заради майбутнього євроатлантичного курсу. Нове румунське керівництво офіційно заявило про відсутність територіальних зазіхань до України та готовність визнати існуючий кордон. У відповідь українська сторона погодилася на символічний жест – спільне засудження тоталітарних актів, що призвели до трагедії розділу Буковини і Бессарабії.

Після інтенсивних переговорів, які тривали з 1993 р. понад чотири роки, 2 червня 1997 року в м. Констанца президенти Леонід Кучма і Еміль Константінеску підписали **Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною і Румунією**. Цей базовий політичний договір (відомий як «Великий договір») став історичним компромісом. Він набув

чинності 22 жовтня 1997 р. після ратифікації парламентами. Згідно з його положеннями, обидві сторони підтвердили непорушність існуючого між ними державного кордону та зобов'язались утримуватися зараз і в майбутньому від будь-яких територіальних претензій одна до одної. У преамбулі містилося узагальнене засудження несправедливих дій тоталітарних режимів, що дало змогу опосередковано відмежуватися від пакту 1939 р. без прямої згадки про нього. Важливим для України було те, що Румунія **чітко визнала приналежність острова Зміїний Україні**, закріпивши це в договорі. Таким чином, одна з найболючіших історико-територіальних суперечок була знята з порядку денного. Окремим документом (обміном листами між МЗС двох країн) сторони домовилися розпочати переговори щодо двох питань, залишених за дужками «великого» договору: укладення окремої угоди про режим спільного кордону (пункти пропуску, демаркація тощо) та **делімітації континентального шельфу і виключних економічних зон у Чорному морі**.

Попри стратегічну необхідність, підписання цього договору викликало гостру критику частини румунського політикуму. Опозиційні та націоналістичні сили звинуватили уряд Константінеску у «зраді національних інтересів», апелюючи до того, що **в ім'я НАТО влада відмовилася від «історичних територій»**.

Дипломатичний прорив було закріплено 2 червня 1997 року в м. Констанца підписанням **Договору про відносини добросусідства та співробітництво між Україною і Румунією** [12]. Цей базовий документ, що набув чинності 22 жовтня 1997 року, став результатом складного чотирирічного переговорного процесу (1993–1997 рр.). В ході переговорів румунська сторона наполягала на включенні до тексту положення про пряме засудження політичних наслідків пакту Молотова-Ріббентропа. У остаточній редакції преамбули вдалося досягти компромісу — зафіксовано засудження **несправедливих актів тоталітарних і військово-диктаторських режимів** загалом, що дало змогу зняти найбільш чутливі історичні розбіжності. Найважливішим юридичним результатом Договору стало взаємне підтвердження сторонами непорушності

існуючого кордону і зобов'язання утримуватися тепер і в майбутньому від будь-яких територіальних претензій одна до одної[12]. Окремою перевагою для України стало включення до тексту Договору положення про визнання приналежності острова Зміїний Україні. Це положення мало далекосяжне значення: завдяки йому в подальшому неможливо було кваліфікувати українсько-румунську суперечку щодо морських кордонів як територіальну, що забезпечило Києву вигіднішу стартову позицію у разі міжнародного судового розгляду. Успішна інституціоналізація добросусідських відносин дала позитивний імпульс двосторонній співпраці не лише у політичній, а й в економічній сфері. Румунія, як важливий прибережний партнер України на Дунаї, активізувала взаємодію в рамках Організації чорноморського економічного співробітництва та сприяла створенню транскордонних економічних зон (зокрема, «Рені–Галац–Джурджулешти» та «Нижній Дунай»), що відкривало для українських регіонів доступ до ключових європейських водних магістралей. Вказані кроки засвідчили поступовий перехід від історичної конфронтації до прагматичної безпекової та інфраструктурної кооперації – цей процес можна розглядати як яскравий приклад дії концепції неінституціоналізму в міжнародних відносинах. Після успішного укладення Договору 1997 року наступним випробуванням стала необхідність остаточно врегулювати питання делімітації морських просторів у Чорному морі.

Вирішення територіальних спорів та розширення співробітництва (1997–2006). Ухвалення «великого» договору дало потужний імпульс розвитку практичної співпраці між Києвом і Бухарестом. Наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років держави зосередилися на вирішенні конкретних прикордонних та економічних питань, що довгий час стримували їх зближення. Одним з ключових кроків стало підписання у 2003 році **Договору про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань** (набув чинності в 2004 р.). Ця угода врегулювала більшість практичних аспектів

управління спільним кордоном, зафіксувавши лінію кордону по середній течії Дунаю (що мало значення у змінних умовах дельти). Водночас найскладніше питання морської делімітації залишалося відкритим – незважаючи на десятки раундів переговорів, країни не дійшли згоди щодо поділу акваторії навколо острова Зміїний.

Спир щодо континентального шельфу Чорного моря набув розвитку у 2004 році, Румунія подала позов до **Міжнародного суду ООН** в Гаазі, скориставшись домовленістю, передбаченою в Договорі 1997 року, про можливість звернення до суду за відсутності компромісу[38]. Предметом позову була виключно делімітація шельфу та економічних зон; при цьому територіальна приналежність острова Зміїний залишалася поза сумнівом, оскільки була чітко визначена чинними двосторонніми угодами. Позиція Румунії в суді ґрунтувалася на положеннях Конвенції ООН з морського права – Бухарест наполягав, що острів Зміїний через свою малу площу (0,17 км²) і незначне постійне населення слід вважати лише «скелею», яка не генерує власних морських просторів [4]. Відповідно, румунська сторона аргументувала, що Зміїний не повинен впливати на проведення лінії розмежування, що змістило б цю лінію на користь Румунії на кілька тисяч квадратних кілометрів. Українська сторона категорично заперечувала таку інтерпретацію і вжила додаткових заходів для зміцнення свого юридичного становища щодо острова. Як підтвердження статусу Зміїного як повноцінного острова, у 2007 році на ньому офіційно засновано постійний населений пункт – селище Біле. До складу української делегації в Міжнародному суді увійшли досвідчені юристи-міжнародники, серед яких уповноважений представник України, професор Володимир Василенко, а також іноземні адвокати Родман Банді, Лоретта Малінтоппі, Жан-П'єр Кенедек і сер Майкл Вуд. Судовий процес тривав понад чотири роки, протягом яких сторони утримувалися від активного освоєння спірних ділянок шельфу. Рішення Міжнародного суду було оголошене 3 лютого 2009 року Міжнародний суд оголосив рішення у справі делімітації, яке стало епохальним для остаточного зняття структурних

конфліктів у чорноморському регіоні[4]. Суд підтвердив, що спір між Україною та Румунією не має територіального характеру. Було юридично закріплено приналежність острова Зміїний до України відповідно до чинних міжнародних договорів, успадкованих від СРСР. Суд провів компромісну лінію розмежування, яка, за оцінками українських представників, практично збігається з тією, що свого часу пропонував Радянський Союз. За результатами делімітації близько 79,34% спірної морської акваторії відійшло Україні, а 20,66% – Румунії; таким чином, Україна отримала контроль над 21 із 26 розвіданих родовищ нафти й газу на цій території. Попри те, що обидві сторони загалом позитивно оцінили рішення суду, в українському інформаційному просторі лунали і спекулятивні оцінки на кшталт «перемоги або поразки», які викривляли суть суто юридичного характеру делімітації. Важливо, що рішення 2009 року стало прецедентом у міжнародному праві, на який Міжнародний суд ООН зможе посилатися в майбутньому, уніфікуючи підходи до схожих спорів.

Паралельно з цим, після 1997 р. активно розвивалися й інші напрями співпраці. Румунія, отримавши статус доброго сусіда України, стала цінним партнером у регіональних економічних проєктах. Зокрема, у придунайському секторі обидві країни за підтримки Молдови створили **трикутню вільну економічну зону «Рені–Галац–Джурджулешти»** та спільний єврорегіон «Нижній Дунай», що відкривало для України вихід до важливих європейських транспортних коридорів. Зросли обсяги двосторонньої торгівлі: у 2000-х роках товарообіг перевищив \$1–2 млрд на рік. Бухарест і Київ також ініціювали проєкти з інфраструктурної інтеграції – відновлювали прикордонні шляхи, обговорювали будівництво мостів та розвиток паромних переправ через Дунай. Для узгодження екологічних питань створено спільну комісію з охорони довкілля в басейні Дунаю та **тристоронню українсько-румунсько-молдовську комісію** щодо заповідних територій дельти Дунаю. Всі ці кроки свідчили: після 2000 р. взаємна ізоляція поступилася прагматичній співпраці,

а колишні противники почали бачити одне в одному партнерів у розвитку регіону.

Втім, деякі проблеми минулого все ще давали про себе знати. **Будівництво Україною каналу Бистре** в дельті Дунаю (2004 р.) спричинило чергову хвилю напруженості: Румунія протестувала проти поглиблення русла в екосистемі, що перебуває під охороною ЮНЕСКО. Питання екології та судноплавства у дунайській дельті стали предметом окремих перемовин і технічних консультацій, які тривають і надалі. Окрім того, у двосторонньому порядку денному залишалися чутливими **питання прав національних меншин**. В Україні проживає від 150 до 400 тис. етнічних румунів (за різними оцінками), зосереджених переважно на Буковині та Закарпатті, тоді як у Румунії налічується близько 50–60 тис. українців. Ще під час підписання договору 1997 р. сторони створили постійну **Змішану комісію з питань забезпечення прав меншин**, яка збирається щорічно. Комісія мала виробити взаємоприйнятні рішення щодо освіти, мовних прав, культурної спадщини тощо. Незважаючи на цей механізм, Румунія неодноразово висловлювала невдоволення становищем румунської громади в Україні. Передусім йшлося про доступ до навчання румунською мовою, використання рідної мови в публічній сфері та офіційне визнання національної ідентичності. Бухарест, зокрема, категорично не погоджується з поділом румуномовного населення України на «румунів» і «молдован» – на думку румунської сторони, таке розрізнення є штучним і нав'язаним радянською політикою. Натомість Київ продовжує дотримуватися колишньої позиції щодо національного самовизначення громадян, що іноді спричиняє напругу на дипломатичному рівні. Втім, зазначені **розбіжності не переростали у відкрите протистояння**, залишаючись предметом переговорів та консультативних зустрічей. Період після 2009 року відзначився зростанням геостратегічної конвергенції між Києвом і Бухарестом на тлі спільної стурбованості агресивною політикою Російської Федерації. Після вступу Румунії до НАТО (2004) та ЄС (2007) її геополітична роль кардинально змінилася: з потенційного опонента вона

перетворилася на стабільного західного сусіда, зацікавленого у зміцненні регіональної безпеки. Румунське керівництво, зокрема президент Траян Бесеску, відкрито попереджало про небезпечні наміри Москви перетворити Чорне море на «російське озеро» і нав'язати власний порядок денний у регіоні, зауважуючи, що «ми всі бачили, як наші могутні сусіди по Чорному морю організували і розморожування, і заморожування конфліктів». Бухарест закликав західні демократії звернути пильну увагу на чорноморський регіон, «поки не пізно». Паралельно на міжпарламентському рівні Румунія послідовно підтримувала євроатлантичні прагнення України. Так, керівник делегації Румунії в Парламентській асамблеї ЄС—Україна, колишній міністр закордонних справ Румунії Адріан Северін наголошував, що архітектура безпеки у всій Східній Європі залежатиме від здатності України «твердо стояти на ногах і ухвалювати самостійні рішення». Водночас на суспільному рівні аж до початку 2010-х зберігався високий рівень недовіри. Аналіз свідчить, що ця недовіра значною мірою штучно підігрівалася в часи проросійського режиму Віктора Януковича, коли через підконтрольні локальні медіа румунів в окремих українських виданнях продовжували зображати як «нацистів», намагаючись таким чином загальмувати євроінтеграційні процеси України шляхом створення напруженості у відносинах із західним сусідом. Остаточний злам негативних стереотипів відбувся у 2014 році, коли агресія Росії проти України принесла повну стратегічну ясність. Виявилося, що спільний інтерес обох держав у зміцненні незалежності, суверенітету і стабільності переважає історичний тягар та штучно культивовану ворожість. Саме в 2014 році було фактично оформлено **стратегічне партнерство** між Україною та Румунією.

Поступове зближення та спільні виклики після 2014 року. Початок російської агресії проти України у 2014 році став справжнім переломним моментом для українсько-румунських відносин. Якщо до цього часу Бухарест часто сприймав Київ крізь призму історичної недовіри (а часом навіть як потенційну загрозу через «недемократичність» чи близькість до Москви), то

після анексії Криму румунський політиком однозначно став на бік України. Румунія опинилася у безпосередній близькості до нового епіцентру нестабільності – її кордон за Дунаєм відділяє лише кілька десятків кілометрів від окупованого Криму та зони бойових дій на Донбасі. Усвідомлення цієї спільної загрози з боку реваншистської Росії спричинило **безпрецедентне зближення** між Бухарестом і Києвом. Румунія рішуче підтримала суверенітет і територіальну цілісність України, ставши фактично її **адвокатом у євроатлантичних структурах**. Символічно, що саме румунський парламент першим серед держав ЄС ратифікував Угоду про асоціацію Україна–ЄС (2 липня 2014 р.), демонструючи найвищий рівень підтримки європейського вибору України. У жовтні 2014 р. уряди двох країн підписали довгоочікувану угоду про **малий прикордонний рух**, що дозволила мешканцям 30-кілометрової прикордонної зони (близько півмільйона українців) перетинати кордон без віз. Цей крок значно поживавив контакти між людьми по обидва боки кордону.

Політичний діалог набув небаченої динаміки. У березні 2015 р. президент Румунії Клаус Йоганніс здійснив офіційний візит до Києва – перший за останні 7 років. Він запевнив у твердій підтримці України на шляху до ЄС і НАТО. Вже у квітні 2016 р. президент Петро Порошенко відповів візитом до Бухареста – першим за 9 років візитом українського лідера в Румунію. Протягом 2015–2017 років глави двох держав зустрічалися регулярно на двосторонньому та багатосторонньому рівнях – тільки за 2016 р. вони провели чотири зустрічі. Відновила роботу **Спільна президентська комісія**, що не збиралася з 2006 року. Сторони перейшли до вирішення конкретних питань, які раніше відкладалися у «довгий ящик». Відкрили нові консульські установи: Румунія – консульство в Солотвиному (Закарпаття) у 2016 р. та почесне консульство в Дніпрі у 2019 р.; Україна – консульство в м. Сучава у 2022 р. (після початку війни). Запроваджено спільне патрулювання кордону для боротьби з контрабандою. Скасовано оплату за національні румунські візи для українців, що полегшило міжлюдські контакти.

Розвивається інфраструктура: у серпні 2020 р. відкрито **поромну переправу Орлівка–Ісакча** через Дунай, яка скоротила маршрут між країнами на 200 км. Налагоджено пряме транспортне сполучення: запуснено автобусні рейси Чернівці–Бухарест, опрацьовано проекти залізничного та авіасполучення між столицями. Така інтенсивність контактів і проектів співпраці була немислимою ще десятиліттям раніше – отже, можна говорити про **нову якість партнерства**, що формувалася після 2014 року.

Звичайно, окремі проблемні питання залишалися предметом дискусій і після 2014-го. Зокрема, прийняття Україною нового закону «Про освіту» у вересні 2017 р., який обмежив використання мов меншин у середній школі, викликало негативну реакцію в Румунії. Президент Клаус Йоганніс на знак протесту навіть скасував запланований візит до Києва, назвавши цей закон «недружнім кроком, що **радикально звужує доступ меншин до освіти рідною мовою**». Бухарест заявив про «глибоку стурбованість» і звернувся до української влади з вимогою забезпечити права румунської громади відповідно до європейських стандартів. У результаті між міністерствами освіти двох країн почався діалог щодо імплементації мовної статті закону, а остаточне вирішення цього питання було відкладене – воно досі перебуває під моніторингом Ради Європи і двосторонньої комісії з меншин. Попри цей епізод, стратегічна картина залишилася незмінною: жодні двосторонні розбіжності більше не ставили під сумнів фундаментальну солідарність Румунії з Україною перед обличчям агресивної політики Кремля. Бухарест недвозначно дав зрозуміти, що **історичні суперечки не будуть використані ворогами для розколу союзників**.

Таким чином, у період 1991–2022 рр. українсько-румунські відносини пройшли складну еволюцію – від холодного протистояння та взаємних претензій до **партнерства, зміцненого спільними євроатлантичними прагненнями та безпековими інтересами**. Ключовими віхами на цьому шляху стали Договір 1997 року, що заклав правові основи добросусідства, і рішення Міжнародного суду 2009 року, яке ліквідувало останній значний

територіальний спір. Після 2014 року, на тлі російсько-української війни, відносини набули характеру фактичного **стратегічного партнерства**. Румунія не лише послідовно підтримувала Україну на міжнародній арені (у тому числі в ООН, НАТО, ЄС та інших організаціях), але й демонструвала готовність відкласти давні двосторонні проблеми заради вищої мети – **стабільності і безпеки в Чорноморському регіоні**. Така трансформація двосторонніх відносин є показовою для Центрально-Східної Європи: вона засвідчила, що перед обличчям спільних екзистенційних викликів сусідні країни здатні подолати тягар минулого і вибудувати відносини співробітництва й довіри – що і сталося в випадку України та Румунії напередодні 2022 року.

2.2 Політико-правове підґрунтя взаємодії та невирішені питання двостороннього порядку денного (2014–2021 рр.)

З моменту проголошення незалежності України і до 2014 року українсько-румунські відносини, як правило, характеризувалися інертністю та відсутністю системності, незважаючи на декларовану обома сторонами готовність до зміцнення добросусідських зв'язків. Діалог тривалий час гальмували численні історичні та політичні проблеми, що стримували розвиток двостороннього порядку денного. Ці питання включали захист прав національних меншин, надання етнічним румунам права на подвійне громадянство, суперечки щодо делімітації морських кордонів у виключній економічній зоні та на континентальному шельфі в районі острова Зміїний, непорозуміння навколо поглиблення судноплавного каналу Дунай – Чорне море на українській ділянці дельти, а також інші згадані раніше ситуації, що впливали на двосторонній діалог [45]. Таким чином, на початок російської агресії 2014 року політико-правовий каркас відносин був обтяжений невирішеним спадком, який обмежував їхній потенціал.

Переломним моментом, що послужив каталізатором переоцінки двосторонніх відносин і зміни їхньої інертної динаміки, став 2014 рік, ознаменований агресивними діями Російської Федерації щодо України. Анексія Кримського півострова та збройний конфлікт на Донбасі не лише висунули питання глобальної стабільності та безпеки на перший план, але й безпосередньо зачепили стратегічні інтереси Румунії [16].

Географічно Румунія розташована найближче до незаконно анексованого та милітаризованого Криму та фактично окупованого Росією Донбасу, що змусило румунський політикум діяти швидко і рішуче, перейшовши від стратегічних роздумів до конкретних безпекових кроків. Не маючи інших варіантів перед обличчям екзистенційної загрози, Бухарест почав шукати нових союзників, активізував євроатлантичну інтеграцію та максимально спирався на підтримку НАТО і США, що узгоджується з парадигмою неореалізму, де безпековий імператив виходить на перший план. Усвідомлення спільної загрози з боку Росії спричинило суттєву трансформацію відносин між Україною та Румунією, започаткувавши процес їх переходу до стратегічного партнерства. Румунія відіграла ключову роль у цьому партнерстві, першою серед країн ЄС ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що продемонструвало політичну солідарність на найвищому рівні [16]. Крім того, після анексії Криму Румунія виявила непохитну підтримку суверенітету України та проєвропейських прагнень українців на міжнародній арені [39]. Від самого початку агресії росії румунська влада, політики, громадянське суспільство та ЗМІ послідовно й одностайно підтримували Україну. Деякі вчені відзначали, що румунське суспільство провело паралелі між Революцією Гідності та власною національною революцією 1989 року, що сприяло переосмисленню ідентичності. У контексті таких асоціацій українців почали сприймати як націю з високою громадянською свідомістю, духовно близьку та таку, що заслуговує на повагу. Уряд у Бухаресті постійно демонстрував інтерес до «європейського вибору» України, розглядаючи його як засіб дистанціювання

українців від сфери впливу Москви. Вже 1 березня 2014 року тодішній президент Румунії Траян Бесеску чітко заявив, що «Румунія беззастережно підтримує незалежність, територіальну цілісність і суверенітет України» і розцінює будь-яку присутність російських військ без згоди України як агресію[99]. Отже, сучасний етап румунсько-українських відносин, що розпочався після Революції Гідності, характеризувався виходом двостороннього діалогу на якісно новий рівень, де рушійною силою стала спільна протидія агресії.

На нормативно-правовому рівні зближення двох країн почало активно розвиватися, що відобразилося у швидкому укладанні практичних угод. Так, у жовтні 2014 року під час робочого візиту Прем'єр-міністра Румунії Віктора Понти до Києва було підписано Угоду про малий прикордонний рух між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії[33]. Дана угода регулювала умови частого перетину українсько-румунського державного кордону жителями прикордонної території в радіусі 30 кілометрів по обидві сторони спільного кордону, які планують короткостроково перебувати в прикордонній зоні іншої держави з соціальних, культурних, сімейних або економічних причин. Угода мала не лише гуманітарне, але й важливе економічне значення для прикордонних регіонів, сприяючи транскордонній інтеграції. Крім того, у 2014–2015 роках було підписано низку двосторонніх угод, зокрема «Про заходи щодо зміцнення довіри та безпеки», «Про прокладання волоконно-оптичного кабелю вздовж українсько-румунського кордону на ділянці Орлівка (Україна) – Ісакча (Румунія)», а також особливо важливу «Про відкриття міжнародного пункту пропуску для поромного сполучення» між цими населеними пунктами[10]. Важливість останньої угоди пояснювалася відсутністю українського пункту пропуску в цьому районі дунайського кордону з Румунією, що створювало значні логістичні перешкоди. Ці кроки засвідчили поступовий, але системний перехід від застарілих суперечностей до прагматичної безпекової та інфраструктурної співпраці, що є яскравим прикладом реалізації підходів неоінституціоналізму.

На нормативно-правовому рівні після 2014 р. спостерігалось активне формування механізмів співпраці між Україною та Румунією. Бухарест і Київ усвідомили необхідність інституціоналізації взаємодії перед лицем спільних викликів безпеці. Вже у жовтні 2014 року, під час візиту прем'єр-міністра Румунії Віктора Понти до Києва, було укладено довгоочікувану Угоду про малий прикордонний рух. Ця міжурядова угода, підписана главами урядів Арсенієм Яценюком та Віктором Понтою 2 жовтня 2014 р., передбачила спрощений режим перетину кордону для мешканців прилеглих до кордону районів у радіусі 30–50 км. Її реалізація дала можливість видавати місцевим жителям безкоштовні дозволи на багаторазовий перетин кордону і перебування в прикордонній зоні іншої держави до 90 днів, що мало значний гуманітарний та економічний ефект для прикордонних громад. Угода набула чинності в травні 2015 р. після ратифікації, тим самим усунувши одну з давніх прогалин у двосторонній договірно-правовій базі. Крім того, у 2015 р. сторони домовилися про відкриття нового пункту пропуску через Дунай: було підписано угоду про створення міжнародної поромної переправи між Орлівкою (Одещина) та Ісакчею (повіт Тулча). Відкриття цієї переправи відбулося 10 серпня 2020 року і стало знаковою подією – вперше з'явився прямий шлях з півдня України до Румунії та далі до ЄС без транзиту через треті країни. Новий поромний пункт пропуску суттєво скоротив відстань і час перетину кордону, стимулював розвиток транспортно-логістичної інфраструктури та пожвавив транскордонну торгівлю. Таким чином, у перші ж роки після початку війни було зроблено практичні кроки від «застрелих» суперечок до конструктивної співпраці в прикордонній та інфраструктурній сферах. Це підтверджує, що спільна загроза сприяла реалізації підходів неінституціоналізму – держави почали вибудовувати нові інститути взаємодії, відкладаючи на другий план давні розбіжності заради спільних інтересів.

Стратегічні зрушення у налагодженні ефективної політичної співпраці відбулися протягом 2015–2016 років. У лютому 2015 року міністр

закордонних справ України Павло Клімкін відвідав Бухарест, а 17 березня того ж року президент Румунії Клаус Йоханніс здійснив свій перший за сім років візит до України. За підсумками зустрічі Президент України Петро Порошенко заявив про перехід до нового етапу українсько-румунських відносин. Сторони домовилися відновити діяльність Спільної президентської комісії, яка тривалий час перебувала у стані стагнації, та розробити нові керівні принципи співпраці у торговельно-економічній, енергетичній, екологічній, транспортній та інфраструктурній сферах. Також було досягнуто згоди щодо необхідності суттєвої модернізації системи безпеки в Чорноморському регіоні, що відображало спільне бачення пріоритетів. Окрему увагу було приділено подіям у Республіці Молдова, зокрема придністровському врегулюванню. Президенти домовилися координувати свої дії щодо Придністров'я з метою сприяння розмороженню цього конфлікту та допомоги суверенній і незалежній Молдові у відновленні її територіальної цілісності та реінтеграції Придністровського регіону[30]. Також було досягнуто домовленості про підтримку Румунією запровадження безвізового режиму з ЄС для громадян України під час Ризького саміту Східного партнерства. Регіональна співпраця між Україною, Польщею та Румунією у форматі своєрідного «трикутника солідарності» стала ще одним пунктом порядку денного президентів.

Подальший розвиток співпраці стався у 2016–2017 рр. 21 квітня 2016 року Президент України Петро Порошенко здійснив офіційний візит до Бухареста. Під час цього візиту було підписано дві важливі міжурядові угоди – «Про спільне патрулювання державного кордону між Румунією і Україною з метою боротьби з корупцією і контрабандою» та «Про співробітництво у сфері військових перевезень»[86]. Після дев'ятирічної перерви відновила роботу українсько-румунська Спільна президентська комісія. Румунський керівник Клаус Йоханніс наголосив, що не може бути жодних дискусій про послаблення санкцій стосовно країни-агресора, доки її агресія не припиниться, а будь-яке часткове пом'якшення санкцій в обмін на часткове виконання Мінських домовленостей становить пряму загрозу для

врегулювання ситуації на Донбасі[31]. Менш ніж за місяць, 6–7 травня 2016 року, міністр закордонних справ України Павло Клімкін провів зустріч зі своїм румунським колегою Лазарем Команеску на спільному кордоні, де було підписано Угоду про безоплатне оформлення довгострокових національних віз. Це фактично стала поступка з українського боку для відкриття румунського консульства в Солотвині[88]. У 2017 році, до 25-ї річниці встановлення дипломатичних відносин, договірно-правова база між Україною та Румунією налічувала 56 чинних документів, 15 з яких були підписані і ратифіковані протягом 2014–2017 років, що засвідчило безпрецедентну інтенсифікацію двостороннього порядку денного під впливом зовнішнього агресивного фактора. Найважливішою подією українсько-румунських відносин у 2017 році стало Друге засідання Спільної українсько-румунської комісії з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва, яке відбулося 10–11 липня, де обговорювалися шляхи активізації двосторонньої співпраці у сферах транспорту (автомобільного та залізничного), судноплавства, міжрегіонального та транскордонного співробітництва, а також реалізація Стратегії ЄС для Дунайського регіону.

Нарощування нормативно-правової бази співробітництва відобразилося і в кількісних показниках. На 2017 рік – річницю 25-річчя встановлення дипломатичних відносин – договірно-правова база українсько-румунських відносин налічувала 56 чинних документів. З них 15 угод були укладені саме в період 2014–2017 рр., тобто після початку війни. Така інтенсифікація укладання договорів не мала прецеденту в попередні роки і прямо вказує на те, що зовнішньополітичний «агресивний фактор» став каталізатором зближення. Серед нових угод цього періоду – не лише згадані прикордонні та безпекові домовленості, а й низка економічних та технічних. Так, у липні 2017 р. в Бухаресті пройшло Друге засідання Спільної міжурядової комісії з економічного, промислового і науково-технічного співробітництва (перше відбулося ще на початку 2000-х). На цьому форумі обговорювалися проекти взаємного розвитку транспортної інфраструктури, покращення прикордонної

логістики, співпраця в рамках Стратегії ЄС для Дунайського регіону тощо. Таким чином, уже до кінця початкового етапу війни сторони заклали основи для подальшої секторальної співпраці в економіці та регіональному розвитку.

Водночас, незважаючи на суттєве зміцнення безпекового та інфраструктурного співробітництва, у період 2014–2021 років невирішені питання минулого продовжували гальмувати політичний діалог і становили внутрішній, «другий» вимір співпраці, що створювало постійну напругу у двосторонньому порядку денному. Одним із ключових питань, яке тривалий час перебувало в центрі українсько-румунських відносин, є проблема ставлення до національних меншин. Румунська національна меншина в Україні складає близько 151 тис. осіб[35], тоді як українська меншина в Румунії, за різними оцінками, налічує від 57 тис. до 200 тис. Осіб [30]. З 1990-х років Бухарест намагався просувати концепцію «спільного культурного простору» і різко критикував політику Києва щодо румунської меншини, хоча ця критика часто не була підкріплена фактами. Ухвалення в Україні Закону «Про освіту» у вересні 2017 року не лише загострило наявну проблему, але й спровокувало нову кризу у відносинах з Румунією. Румунська влада висловила різке несхвалення статті 7 цього закону, яка стосується мови освіти[40]. Зазначена стаття обмежувала право національних меншин навчатися рідною мовою поряд з українською, дозволяючи це лише в окремих класах чи групах комунальних дошкільних і початкових навчальних закладів. Важливо підкреслити, що попри тривалі суперечки навколо нового закону про освіту, уряд Румунії вважав за необхідне порушувати це питання на різних платформах – у НАТО, ЄС та через двосторонні канали – для захисту прав своєї меншини. Це свідчило про те, що внутрішні чинники, пов'язані з питаннями меншин, залишалися інструментом впливу та джерелом періодичної напруги у двосторонніх відносинах. Інші чутливі питання, такі як канал Дунай – Чорне море, також регулярно підіймалися у діалозі двох держав. Уряди погоджувалися продовжувати конструктивний діалог із цих питань як

на двосторонньому рівні, так і в рамках міжнародних організацій, проте до остаточного вирішення ці проблеми так і не були доведені.

У контексті меншин найбільшою кризою став **мовно-освітній конфлікт 2017 року**. Прийняття у вересні 2017 р. нового Закону України «Про освіту» з викладеною у ст. 7 нормою про державну мову освіти різко загострило відносини України з низкою сусідніх держав, у тому числі з Румунією. Реформа передбачала, що після початкової школи навчання в закладах здійснюватиметься українською, а мови національних меншин вивчатимуться лише як предмет або частково як мова викладання окремих дисциплін у старших класах. Уряд Румунії одразу висловив глибоке занепокоєння, вважаючи такі зміни обмеженням прав румуномовної спільноти в Україні. 21 вересня 2017 р. президент К. Йоганніс публічно **скасував запланований візит до України** на знак протесту проти мовної статті освітнього закону. Румунський парламент одноголосно ухвалив окрему декларацію, в якій закликав Україну дотримуватися європейських стандартів у сфері захисту меншин і поважати двосторонні зобов'язання. У цьому документі було зазначено, що, за оцінками Бухареста, в Україні проживає близько **400 тис. етнічних румунів**, і забезпечення їхніх мовно-освітніх прав є необхідною умовою продовження євроінтеграційних реформ. Хоча українська влада наполягала, що мовна стаття не порушує міжнародних зобов'язань (Київ навіть передав ситуацію на експертизу Венеційській комісії Ради Європи), ця ситуація виявила вразливість двостороннього діалогу до внутрішніх політичних рішень. Румунія, на відміну від Угорщини, не вдалася до блокування євроатлантичних ініціатив України, проте використала всі дипломатичні майданчики – **НАТО, ЄС, двосторонні консультації** – щоб донести свою позицію та домогтися змін у імплементації освітньої реформи. Таким чином, питання меншини залишалося «політико-правовою» міною сповільненої дії, яка вимагала постійної уваги та діалогу в рамках створеної ще 1997 р. двосторонньої українсько-румунської Комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин (на жаль, її

засідання довгий час не проводилися регулярно). Лише у 2020–2021 рр. Україна ухвалила новий Закон «Про повну загальну середню освіту» та розробила Закон «Про національні спільноти», врахувавши частково рекомендації європейських експертів щодо розширення можливостей вивчення рідної мови. Це створило підґрунтя для поступового зняття напруги, хоча моніторинг забезпечення прав румунської громади залишається на порядку денному двосторонніх відносин.

У той же час усвідомлення того, що Росія використовує широкий спектр засобів – від дипломатичного та економічного тиску до пропаганди, демонстрації військової сили, реальних воєнних дій, кібератак і шпигунства (так звана «гібридна війна»), – спонукало Румунію прийняти багатогранний підхід до зміцнення власної безпеки. Визначення належного курсу дій вимагало оцінки, які заходи Бухарест може вжити самостійно, а які – у співпраці з союзниками. Румунія активно брала участь у дипломатичних ініціативах НАТО та ЄС і відігравала помітну роль у формуванні політики Альянсу щодо східноєвропейського регіону, зокрема просуваючи сильну позицію щодо стримування Росії [3]. Більше того, Румунія глибоко усвідомлювала наслідки російської агресії не лише для України, а й для всього європейського порядку, що відрізняло її підхід від позиції деяких інших країн ЄС.

Ще одним невирішеним питанням «спадку» є ситуація навколо каналу **Дунай–Чорне море (Бистре)**. Румунія ще з середини 2000-х рр. висловлювала протест проти планів України поглибити судноплавний шлях через українську частину дельти Дунаю, вбачаючи в цьому екологічні ризики для унікальної екосистеми (Дунайська дельта – об’єкт світової природної спадщини ЮНЕСКО) та можливу шкоду економічним інтересам (зменшення вантажопотоку через румунський Сулінський канал). Попри те, що у 2008–2010 рр. Київ призупинив будівництво каналу під тиском міжнародної спільноти, у наступні роки періодично виникали українські проєкти відновити роботи з днопоглиблення. Румунський уряд послідовно порушував цю

проблему на рівні двосторонніх консультацій та в рамках міжнародних організацій (МКЯ ООН, Єврокомісія тощо). У 2014–2021 рр. остаточного компромісу досягнуто не було: сторони погоджувалися лише продовжувати діалог і експертні консультації щодо екологічного моніторингу та пошуку взаємоприйняттого рішення. Фактично, питання каналу Бистре лишалося джерелом періодичних суперечок, хоч і не домінувало більше в порядку денному на тлі важливіших безпекових викликів. Подібною була ситуація з проблемою **подвійного громадянства**: Україна не визнає інститут подвійного громадянства, тоді як тисячі мешканців Чернівецької та Закарпатської областей набули румунських паспортів за програмою «відновлення громадянства». Румунська сторона неодноразово натякала на бажаність пом'якшення української позиції, але у 2014–2021 рр. це питання фактично було відкладене – на перший план вийшли питання безпеки, а українське законодавство щодо громадянства залишилося незмінним.

На військово-оборонному напрямі Румунія почала активно працювати над зміцненням власної безпеки, приділяючи особливу увагу наданню всебічної підтримки і допомоги Україні. Через близькість Румунії до мілітаризованого Криму та потенційну присутність Росії в північній частині дельти Дунаю, Бухарест активно виступав за посилення присутності НАТО в регіоні. Це призвело до зростання запитів країн Центральної Європи щодо розміщення підрозділів союзників на їхній території задля посилення безпеки східного флангу НАТО. Яскравим прикладом стало розгортання американської системи протиракетної оборони Aegis Ashore на румунській базі Девеселу. Румунія також ініціювала створення окремого багатостороннього формату безпеки, відомого як «Бухарестська дев'ятка», що об'єднує дев'ять держав-членів НАТО, які висловлюють спільну стурбованість нарощуванням військового потенціалу Росії в Криму та виступають за посилення присутності Альянсу в регіоні. На внутрішньому напрямі Румунія збільшила видатки на оборону до 2% ВВП і активізувала проведення військових навчань. В рамках протидії російській агресії у квітні

2016 року Румунія очолила цільовий фонд НАТО з кіберзахисту України, а її урядове підприємство RASIROM надало експертну допомогу в кібернетичній безпеці українських державних установ[86]. Румунський уряд також ухвалив рішення надати Україні військово-технічну допомогу на суму 250 тис. євро, що продемонструвало підтримку України у боротьбі з російською агресією 【 28】 . Концепція створення постійних Чорноморських сил НАТО, запропонована Міністерством оборони Румунії навесні 2016 року, передбачала активну участь Румунії, Болгарії та Туреччини з можливим залученням України, що засвідчило стратегічну ініціативу Бухареста.

Вплив російської гібридної агресії на політико-правову взаємодію України та Румунії проявився найсуттєвіше у безпековій сфері. Після 2014 р. Румунія переглянула свої оборонні пріоритети, синхронізуючи їх із ситуацією на східному фланзі НАТО. Бухарест чітко усвідомив, що для стримування потенційної загрози з боку РФ необхідна тісна координація з Україною та колективними структурами безпеки. Румунія активно виступала ініціатором посилення присутності НАТО в Чорноморському регіоні. Зокрема, у 2015–2016 рр. румунська сторона запропонувала створення постійної Чорноморської флотилії НАТО (за участі Туреччини, Румунії, Болгарії та за співпраці з Україною і Грузією). Хоча цей амбітний план не реалізувався повністю через позицію Болгарії, сама його поява засвідчила стратегічну ініціативу Бухареста щодо колективної безпеки. Румунія досягла цільового показника оборонних видатків у **2% ВВП** і модернізувала армію, розмістивши на своїй території елементи системи ПРО НАТО (*Aegis Ashore* у Девеселу, введено в дію у 2016 р.). Також Румунія спільно з Польщею започаткувала формат “**Бухарестської дев’ятки**” (**B9**) – неформальне об’єднання країн східного флангу НАТО, що координують дії у відповідь на російські загрози. В рамках НАТО румунський уряд взяв на себе роль країни-лідера у підтримці України в певних напрямках: після саміту НАТО у Уельсі 2014 р. Румунія стала державою-координатором трастового фонду НАТО з кібербезпеки для України. У 2015 р. вона надала Україні **€250 тис. технічної військової**

допомоги на двосторонній основі та ще **€500 тис. як внесок** у трастові фонди НАТО. Хоч ці суми були радше символічними, вони продемонстрували принципову готовність Бухареста сприяти зміцненню обороноздатності України. Румунія навіть допускала можливість надання Києву летального озброєння – такий крок відкрито обговорювався румунським істеблішментом, хоча його реалізація залежала від консолідованої підтримки союзників по НАТО.

Показовим напрямом двосторонньої безпекової взаємодії стали **спільні військові навчання**. Уперше в новітній історії українсько-румунські сили провели спільні маневри на р. Дунай у вересні 2018 р. під назвою **«Riverine-2018»**. У цих навчаннях взяли участь катери ВМС України та Морської прикордонної охорони Румунії; відпрацьовувалися дії багатонаціональних тактичних груп за стандартами НАТО для забезпечення безпеки річкового простору. Навчання «Riverine» мали на меті підвищити взаємосумісність підрозділів двох країн та продемонструвати здатність спільно реагувати на виклики у прикордонній акваторії. Цей успішний досвід було продовжено: у вересні 2021 р. в румунському порту Тульча відбулися масштабні навчання **«Riverine-2021»**, до яких уперше залучили морську піхоту та спецпризначенців обох держав. Таке розширення сценарію свідчило про зростаючий рівень довіри і оперативної взаємодії між збройними силами України та Румунії. Регулярні спільні патрулювання на Чорному морі, обмін розвідданими щодо ситуації в регіоні та координація у рамках Чорноморської безпекової групи стали важливими елементами стримування загроз.

На економічному і енергетичному напрямі теж відбулося зближення, часто під впливом зовнішніх чинників. Румунія, попри власну відносно невелику двосторонню торгівлю з Україною, сприйняла дестабілізацію української економіки як ризик для регіону. Відтак у 2015 р. румунський уряд ініціював надання Україні фінансової підтримки для подолання кризи та впровадження реформ. Зокрема, Бухарест відкрив Україні кредитну лінію на €100 млн на пільгових умовах (хоча її практичне використання Україною

затягнулося через бюрократичні процедури). Важливою складовою стало активне залучення України до програм транскордонного співробітництва ЄС. У рамках Спільної операційної програми «Румунія–Україна 2014–2020» (Європейський інструмент сусідства) було передбачено **€60 млн грантового фінансування** на проекти розвитку для прикордонних регіонів двох країн (за умови співфінансування по €6 млн з боку України та Румунії). Ці проекти охоплювали підтримку малого і середнього бізнесу, покращення прикордонної інфраструктури, розвиток освіти, культури, екологічні ініціативи тощо. За 2014–2020 рр. вдалося реалізувати десятки спільних проектів на загальну суму понад €26 млн, які сприяли зближенню прикордонних громад та підвищенню рівня їх життя. Одним з ключових напрямів стало також **енергетичне співробітництво**. У 2020 р. сторони розпочали переговори щодо інтеграції газотранспортних та електричних мереж, аби диверсифікувати джерела постачання енергоресурсів і підвищити енергетичну безпеку. Обговорювалися можливості використання румунських потужностей для поставок зрідженого газу та збільшення обсягів експорту електроенергії до Румунії з українських АЕС. Румунія загалом підтримувала курс України на зменшення залежності від російського газу – зокрема, у 2015–2016 рр. вона приєдналася до регіональних ініціатив щодо реверсних поставок газу і розвитку інтерконекторів.

Важливим проривом стало розгортання практичного військового співробітництва: перші масштабні українсько-румунські військові навчання серії «Riverine-2018» пройшли 4–6 вересня 2018 року на Дунаї (маршрут від українського міста Ізмаїл до румунського порту Бреїла). Для України спільні навчання з Румунією стали можливістю не лише скоординувати зусилля в дельті Дунаю, а й поступово інтегруватися до НАТО в довгостроковій перспективі. Навчання серії «Riverine» мають міжнародний та міжвідомчий характер, що дозволяє відпрацьовувати спільні дії для реагування на сучасні виклики регіону та забезпечення оптимальної безпеки в прикордонній смузі. У вересні 2021 року в румунському місті Тульча відбулися українсько-

румунські навчання «Riverine-2021», до яких вперше долучилися підрозділи морської піхоти та спеціального призначення обох країн.

Наприкінці аналізованого періоду співпраця України та Румунії вийшла на рівень стратегічного планування. У квітні 2021 р. міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба під час візиту до Бухареста заявив про спільну готовність започаткувати **стратегічне партнерство** між двома країнами. Він наголосив, що Київ прагне офіційно закріпити особливий формат відносин з Румунією – «не лише ситуативний союз проти агресії, а довгострокове стратегічне партнерство». Глава МЗС Румунії Богдан Ауреску підтримав цю ініціативу, відзначивши, що сучасні безпекові реалії виправдовують надання двостороннім відносинам вищого статусу. Сторони домовилися опрацювати дорожню карту такого партнерства. Серед практичних кроків було оголошено про плани **відкрити більше прикордонних пунктів пропуску** (зокрема, у 2021 р. готувалося відкриття нових КПП «Красноїльськ–Вікову-де-Сус» та «Дяківці–Раковець» на Буковині), а також **розширити співробітництво в галузі природного газу**. Останнє включало обговорення збільшення пропускної здатності газового інтерконектора «Арад–Сатул-Маре–Ужгород» для імпорту газу з Румунії (в перспективі – газу чорноморського шельфу чи постачань через LNG-термінали). В символічному вимірі, Румунія підтримала українську незалежність навіть у церемоніальних аспектах – у серпні 2021 р. румунський підрозділ ЗС вперше взяв участь у військовому параді до 30-ї річниці Незалежності України в Києві. Це підкреслило новий рівень довіри і взаємної поваги. 1 лютого 2022 р., напередодні повномасштабної фази війни, відбулося спільне відзначення 30-річчя встановлення дипломатичних відносин України та Румунії. Міністр Б. Ауреску на урочистому заході в Бухаресті запевнив у непохитній підтримці Румунією суверенітету й територіальної цілісності України та її права самостійно обирати зовнішньополіційний курс. Він наголосив, що партнерство з Україною є наріжним каменем румунської безпекової політики в Чорноморському регіоні. Ці заяви фактично підбили підсумок початковому етапу зближення: Румунія і

Україна ввійшли у 2022 р. з усвідомленням спільної стратегічної долі перед лицем агресивного сусіда.

Отже у 2014–2021 рр. українсько-румунські відносини пройшли прискорену еволюцію від прохолодного добросусідства до тісного співробітництва і де-факто союзництва. Російська гібридна агресія стала вирішальним чинником, що зблизив Київ і Бухарест на основі спільних безпекових пріоритетів. За цей період було створено нове політико-правове підґрунтя двосторонньої взаємодії: укладено низку ключових угод, активізовано роботу комісій, започатковано регулярні консультації та навчання. Румунія проявила себе як надійний партнер України – від дипломатичної підтримки на міжнародній арені до конкретної допомоги у сфері оборони та розвитку прикордонних регіонів. Водночас окремі проблемні питання (права меншин, екологічні та прикордонні виклики) залишалися на порядку денному, час від часу нагадуючи про необхідність терпіння і діалогу. Проте загальний вектор відносин упевнено змістився у позитивне русло. Закладений у цей період фундамент дозволив обом державам увійти у нову фазу випробувань (після 24 лютого 2022 р.) як близькі партнери. Головним завданням України та Румунії стало перетворення вимушеного союзу проти спільного ворога на стійке стратегічне партнерство, побудоване на взаємній довірі, повазі та спільних європейських цінностях. Це партнерство має всі шанси надалі зміцнювати регіональну безпеку і стабільність у Придунав'ї та Чорноморському регіоні.

2.3. Багатовекторна співпраця у безпековому, економічному та гуманітарному вимірах в умовах гібридної агресії

Період 2014–2021 років став переломним етапом у двосторонніх відносинах України та Румунії, адже російська агресія проти України кардинально змінила регіональну безпекову архітектуру. У відповідь на ці виклики Румунія різко змінила свою політику: вже у березні 2014 року президент Траян Бесеску підкреслив, що «будь-який перегляд кордонів у

Європі силою є неприйнятним», а безпека України – запорука безпеки всієї Європи і Румунії. Така позиція заклала основу консенсусу румунського політикуму щодо стратегічної важливості сильної та незалежної України. Починаючи з 2014 року Румунія активно лобіювала посилення санкцій проти Росії та просувала ідею більшої присутності НАТО в Чорноморському регіоні. Зокрема, на Варшавському саміті НАТО 2016 року за ініціативи Румунії було ухвалено рішення про посилення присутності Альянсу на Чорному морі, створивши платформу для обміну розвідувальними даними й спільних навчань. У травні 2016 року під час візиту до Бухареста президент України Петро Порошенко зазначив, що «Україна та Румунія є фундаментальними стовпами безпеки Чорноморського регіону», підтвердивши новий рівень стратегічного партнерства. Таким чином, безпекова взаємодія стає головним компонентом співпраці: Румунія сприяла реформам оборонного сектору України, підтримувала розбудову української армії за стандартами НАТО і активно виступала за збереження режиму санкцій у ЄС.

Багатовекторна співпраця України та Румунії має глибоке історичне підґрунтя. Як зауважує дослідник О. Бажан, обидві країни накопичили «багатогранний досвід взаємодії... у політичній, економічній та культурно-гуманітарній сферах». Нині ця співпраця відбувається в умовах так званої гібридної агресії РФ, яка розпочалася з 2014 року. Попри це Україна і Румунія зберігають різнонаправлені контакти за кількома ключовими напрямками [33]. Основні вектори їх взаємодії – безпековий, економічний та гуманітарний – доповнюються спільною протидією викликам пандемії COVID-19. До 2021 року ці напрями розвивалися переважно динамічно й на засадах взаємної довіри.

Безпековий вимір. На тлі російської агресії Румунія посилила військову співпрацю з Україною. Зокрема, відбувалися регулярні спільні військові навчання. Так, вересневий етап багатонаціональних маневрів «Riverine-2021» на Дунаї продемонстрував поглиблення взаємодії флотів двох країн. За словами адмірала О. Нейжпапи, такі навчання «засвідчують дружбу і

партнерство наших країн» і сприяють підвищенню рівня безпеки в регіоні[34]. Аналогічно, у листопаді 2021 року Військово-морські сили України провели тренування типу PASSEX разом із кораблями ВМС США, Туреччини та Румунії. Мета цих навчань – відпрацювання взаємодії в складі багатонаціональної тактичної групи за стандартами НАТО, що зміцнює регіональну безпеку Чорного моря.

Румунія була одним із найактивніших промоутерів збільшення ролі НАТО в регіоні, відкрито підтримуючи майбутнє членство України в Альянсі і збільшення сумісних заходів prismua.org. Її прикордонні структури та силові відомства співпрацювали з українськими колегами у сфері охорони кордону та протидії загрозам на суші й морі. В рамках багатосторонніх ініціатив, зокрема «Бухарестської дев'ятки» (формату східноєвропейських членів НАТО), Румунія докладала зусиль для інтеграції безпекових інтересів України. Загалом, безпекова співпраця України і Румунії охоплювала регулярні контакти на рівні оборонних відомств, спільні навчання (крім наведених – наприклад, участь у багатонаціональних навчаннях «Sea Breeze» тощо), а також координацію у рамках регіональних безпекових форумів. Ці спільні зусилля сприяли формуванню ефективного механізму протидії загрозам у прикордонному Чорноморському та Дунайському регіонах.

Крім того, Київ та Бухарест поглиблювали співпрацю у форматі НАТО. Зокрема, 5 вересня 2020 року міністри оборони України та Румунії підписали міждержавну угоду про військово-технічну співпрацю, що закріплює правову основу взаємодії і спрощує взаємні державні закупівлі у військовій сфері. Ця угода створила механізм розширення партнерства України й Румунії, спрямованого на зміцнення безпеки у басейні Чорного моря[60] [54]. Крім того, Румунія, як східний фланг НАТО, дала Україні логістичний імпульс: за оцінкою українського експерта О. Леонова, Румунія стала «одним з найважливіших логістичних хабів», через який надходить західна допомога в Україну[14]. Отже, співпраця за безпековим напрямом охоплює як практичні

військові тренування та обмін досвідом у межах НАТО, так і створення нормативно-правової бази для спільних оборонних проєктів.

Економічний вимір. Економічні зв'язки між Україною та Румунією постійно розширювалися. Попри географічну відстань, дві країни використовують переваги транзитних коридорів Чорного моря. Значну роль відіграє румунський порт Констанца, через який український експорт продукції АПК та металургії часто проходить морським шляхом. Зростання товарообігу і нарощування торговельного обороту сприяло інтеграції економік обох держав. З боку Румунії до України експортуються, зокрема, нафтопродукти і хімічна продукція, тоді як Україна спрямовує до Румунії переважно зернові та олійні культури. Окрім торгівлі, розвивалися іспільні інфраструктурні проєкти. Були реалізовані спільні програми в рамках транскордонного співробітництва (зокрема, Програма «Румунія – Україна 2014–2020»), що передбачали розвиток транспортних та логістичних вузлів на кордоні. Також опрацьовувалися енергетичні ініціативи: наприклад, співпраця у галузі газових і електромережових інтерконекторів. У цілому, економічний напрям україно-румунського співробітництва був спрямований на поступове зростання взаємних інвестицій та збільшення товарообігу (формувались умови для реалізації українського експорту в румунські порти та ринки).

Гуманітарний вимір. Співпраця у культурно-гуманітарній сфері відбувається на засадах сусідства та спільних історичних традицій. В Україні проживає значна румунська національна меншина, а в Румунії – українська. Ці громади підтримують тісні зв'язки з обома державами. З метою збереження й розвитку мовно-культурної ідентичності діють освітні і культурні центри: зокрема, в українських Закарпатті та Чернівцях діє низка румунських культурних організацій і шкіл; навпаки, в Румунії за підтримки Союзу українців Румунії (СУР) організовуються фестивалі та курси української мови. Як свідчать спостереження, у Закарпатті румунська громада охоче бере участь у загальнокультурних акціях – для прикладу, на етнічних фестивалях «Етнічний віночок» румуни демонструють свою творчість і традиції разом з

іншими національностями. Крім того, проводяться спільні культурно-освітні заходи: підтримуються обміни студентами, видається україномовна румунська література та влаштовуються виставки українського мистецтва в Румунії. Все це здійснюється у рамках норм діалогу між Києвом і Бухарестом, що декларують взаємну підтримку національних меншин. Таким чином, гуманітарний вимір багатовекторної співпраці охоплює збереження культурної спадщини, навчальні програми та мовні ініціативи, спрямовані на зміцнення добросусідських відносин[61].

У освітній сфері також передбачалось взаємне визнання документів про освіту та дипломів. Хоча відповідні угоди (зокрема про визнання документів) формально були погоджені пізніше, принципи двосторонньої співпраці в галузі вищої освіти та наукових обмінів обговорювалися вже в цей період. Наприклад, домовленість про діалог між університетами та академічними інституціями сприяла академічному обміну і спільним дослідницьким проектам на прикордонних територіях (галузі крос-культурної антропології, мовознавства тощо).

Культурний обмін підтримувався через фестивалі, виставки та заходи краєзнавчого характеру. Хоча масових подій у період гібридної війни було небагато, громадянські організації та діаспори активно співпрацювали. Румунська державна й приватна підтримка українських культурних ініціатив (концертів, перекладів, видань) сприяла зміцненню громадської довіри. Водночас українська влада відзначала відкритість Румунії до участі українських митців у румунських фестивалях.

На регіональному рівні посилювалася транскордонна співпраця областей і повітів. Прикладом є укладання угод про партнерство між регіонами – зокрема, Чернівецька область (Україна) та повіт Тіміш (Румунія) вийшли на статус «регіонів-партнерів», передбачивши спільні проекти у економіці, освіті, культурі, сільському господарстві та туризмі. Хоча ця конкретна угода була підписана вже у 2025 році (поза межами аналізованого

періоду), подібні домовленості почали готуватися та погоджуватися і раніше, що свідчить про зростання інституційної взаємодії на місцевому рівні.

Загалом, гуманітарна співпраця будувалася на засадах поширення європейських цінностей і підтримки реформних зусиль обох держав. Україна та Румунія висловлювали взаємопідтримку у прагненні до європейської інтеграції, що знайшло відображення у спільних культурних проєктах і програмах освіти. Наприклад, Румунія зберігала привітне ставлення до євроатлантичних амбіцій України, наголошуючи одночасно на важливості поваги до прав меншин prismua.org. Це багатовимірне гуманітарне співробітництво – охоплюючи культурний обмін, освіту, захист меншин та регіональні ініціативи – формувало ґрунт для довгострокової довіри між народами України і Румунії і полегшувало суспільне сприйняття їхнього партнерства в умовах спільної протидії гібридним загрозам.

Пандемія COVID-19 як фактор. Початок пандемії COVID-19 спричинив нові виклики для двосторонніх зв'язків. З одного боку, країни координували прикордонні санітарні заходи: наприклад, 11 червня 2021 року румунська влада звільнила українських футбольних уболівальників, що прибували на матчі Євро-2020 у Бухаресті, від обов'язкового 14-денного карантину. Це рішення було ухвалено на виконання домовленостей між дипломатами обох держав і полегшувало культурно-спортивні обміни за умов пандемії. З іншого боку, Румунія надала Україні суттєву гуманітарну допомогу. У липні 2021 року Румунія безкоштовно передала Україні 100 800 доз вакцини AstraZeneca, підтримуючи національну кампанію вакцинації. Ці поставки були організовані у рамках двосторонньої домовленості і перетнули кордон у пунктах пропуску «Сірет–Порубне». Таким чином, пандемія стала ще одним полем співпраці: спільні дії у протистоянні COVID-19 демонструють готовність обох сторін допомагати одна одній у кризових умовах[39].

У підсумку, попередній етап війни (2014–2021 рр.) показав, що українсько-румунські відносини розвивалися по багатьом осям. Безпекова

співпраця включала спільні навчання та військово-технічні угоди, які спрямовані на підвищення регіональної безпеки. Економічні контакти були зосереджені на торговельному обміні, енергетичних зв'язках та інфраструктурних проектах, що сприяло інтеграції української та румунської економік. Гуманітарна взаємодія підтримувала культурні зв'язки та захист національних меншин, а пандемія COVID-19 продемонструвала здатність обох сторін координуватися й надавати допомогу в надзвичайних ситуаціях. Усі ці компоненти свідчать про багатовекторний характер партнерства між Україною та Румунією в умовах гібридної агресії й віддзеркалюють прагнення обох держав до зміцнення взаєморозуміння та спільної безпеки[80].

Висновки до 2 розділу

У другому розділі було досліджено динаміку українсько-румунських відносин у період з 2014 по 2021 рік — критичний етап трансформації зовнішньої політики України, зумовлений початком гібридної агресії з боку Російської Федерації. Встановлено, що цей період став визначальним для поглиблення двостороннього діалогу, заснованого на спільних регіональних інтересах, безпекових викликах та прагненні до європейської інтеграції.

У підпункті 2.1 висвітлено, як після здобуття незалежності Україна та Румунія поступово перейшли від взаємної недовіри до конструктивного діалогу. Попри історичні суперечності, обидві держави виробили спільну нормативно-договірну базу, що регулює ключові сфери співпраці. Підписання Договору про добросусідство у 1997 році стало важливою віхою в історії двосторонніх відносин.

У підпункті 2.2 було проаналізовано політико-правову основу відносин у 2014–2021 рр. та виявлено, що попри наявність невирішених питань — зокрема мовно-освітніх та історичних — двосторонній діалог не переривався. Україна та Румунія активно співпрацювали у сфері охорони кордонів, захисту прав меншин та безпеки в регіоні Чорного моря.

У підпункті 2.3 розкрито широке коло напрямів співпраці між Україною та Румунією: від економіки й інфраструктури до гуманітарної допомоги й освіти. Було підкреслено, що саме Румунія виступала важливим партнером України у міжнародних інституціях, а також стала значущим логістичним та політичним містком на шляху до євроінтеграції.

Таким чином, упродовж дослідженого періоду українсько-румунські відносини демонстрували стійку тенденцію до поглиблення, незважаючи на зовнішньополітичні виклики та внутрішні труднощі. В основі цієї співпраці — прагматичний підхід обох країн, що дозволяє знаходити компроміси навіть у складних політичних ситуаціях.

У подальшому особливого значення набуває підтримка інституційної взаємодії та розширення транскордонного співробітництва. Враховуючи геополітичні зміни та зростання ролі Румунії як члена ЄС і НАТО, ці двосторонні відносини можуть стати важливим фактором регіональної стабільності, європейської інтеграції України та її безпекового укріплення в умовах довготривалого протистояння з Росією.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА РОЛЬ РУМУНІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ

3.1. Реакція Румунії на повномасштабне вторгнення Росії та формування військово-безпекового співробітництва

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року стало каталізатором якісних змін у двосторонніх відносинах, перетворивши їх з етапу потепління, що тривав з 2014 року, на повноцінне стратегічне партнерство. Румунія, як прифронтова держава-член НАТО та ЄС, продемонструвала негайну та рішучу реакцію, яка заклала політико-дипломатичні основи нового рівня співпраці.

З перших годин повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року Президент Румунії Клаус Йоганніс 24 лютого 2022 року публічно засудив вторгнення, підкресливши, що дії Росії є «грубим порушенням міжнародного права». Це засудження було не просто дипломатичним жестом, а чітким сигналом про зміну зовнішньополітичного пріоритету Бухареста: безпека України стала сприйматися як невіддільна частина національної та регіональної безпеки. Така позиція виправдовується положеннями структурного реалізму, оскільки агресія Росії виступає зовнішнім системним тиском, що змушує сусідні держави консолідуватися перед спільною загрозою.

Уже 28 лютого 2022 р. Румунський парламент ухвалив Декларацію № 1, у якій «рішуче засуджував масову військову агресію РФ проти України» та засуджував «відверте порушення суверенітету і територіальної цілісності України». У документі підкреслено цілковиту солідарність з українським народом і підтверджено намір Румунії продовжувати надавати Києву гуманітарну допомогу, зокрема приймати українських біженців на своїй території[95]. Парламент також закликав Президента та уряд «продовжувати рішучу підтримку» у міжнародних форумах, зокрема у рамках ЄС та НАТО, та запроваджувати жорсткі санкції проти Росії.

Підтримку Україні під час війни надавали не лише офіційні румунські інституції, а й звичайні мешканці країни. За даними дослідження INSCOP, понад 70% громадян Румунії покладають відповідальність за початок війни на Росію, а 87% вважають російського керівника причетним до воєнних злочинів, скоєних на території України [102, с. 182–183].

У березні 2022 р. соціологічна компанія Data Diggers провела в Румунії опитування, результати якого продемонстрували чітке розуміння населенням ситуації, що склалася між Україною та Росією. Румуни переважно сприймають Україну як сторону, що обороняється, тоді як Росію — як державу-агресора. Частина опитаних розглядає український спротив як важливий елемент боротьби за майбутнє всієї Європи. Близько 75% учасників опитування вважають виправданою військову підтримку України. Половина респондентів при цьому зазначає, що санкційний тиск на Росію з боку міжнародної спільноти є недостатнім. Щодо європейської інтеграції України, більшість румунів підтримують якнайшвидше її приєднання до ЄС. Натомість погляди щодо вступу України до НАТО поділилися навпіл. Разом із тим значна частина громадян Румунії виявила готовність допомагати українцям у різні способи: робити фінансові внески, надавати харчі та одяг, долучатися до волонтерської діяльності або навіть надавати прихисток у власних домівках [126].

Трансформація публічної риторики та суспільного сприйняття була не менш важливою. З погляду соціального конструктивізму, образ України в румунському політичному істеблїшменті змінився від «проблемного сусіда» до «союзника, що захищає європейські цінності». На найвищому рівні неодноразово наголошувалося, що український народ воює «не лише за себе, а й за всю Європу». Ця зміна колективної ідентичності та наративу забезпечила політичний консенсус, необхідний для надання Румунією безпрецедентної військової та логістичної допомоги, яка виходила за рамки звичайних двосторонніх зв'язків.

На міжнародній арені Румунія стала послідовним і непохитним адвокатом України. Бухарест підтримав усі пакети санкцій, запроваджені

Європейським Союзом проти Російської Федерації, і активно лобіював посилення присутності НАТО на Східному фланзі, особливо у Чорноморському регіоні. Роль Румунії як надійного партнера була інституціоналізована через її активну участь у багатосторонніх форматах, таких як Бухарестська дев'ятка (B9), де Румунія координує спільні дії союзників у відповідь на російські загрози.

Уряд Румунії оперативно створив план гуманітарної підтримки: подбав про пересилання в Україну палива, медикаментів, продуктів харчування та медичної техніки. Уже 9 березня 2022 р. на румунсько-українському кордоні (Сучавський повіт) запрацював міжнародний гуманітарний хаб, через який було організовано 56 великих гуманітарних конвоїв з різних країн світу[55]. Уряд також забезпечив тимчасове житло та табори для біженців у прикордонних районах, відкрив безкоштовний доступ українців до медичних послуг, освіти, працевлаштування і транспорту. У липні 2022 р. затвердили Національний план інтеграції українських біженців (із заходами на середньо- та довгострокову перспективу). Таким чином, Румунія стала одним з ключових центрів допомоги для понад 2,6 млн українських біженців, що перетнули її кордон, надавши їм притулок і соціальне забезпечення.

Від самого початку повномасштабного вторгнення вагому підтримку українцям почала надавати українська громада Румунії. Представники діаспори заснували спеціальний фонд «За мир в Україні та солідарність з українським народом», призначений для збирання гуманітарної допомоги мешканцям українських регіонів, що найбільше постраждали від бойових дій. До формування цього фонду можуть долучатися українці Румунії та представники закордонної діаспори.

З перших днів війни Союз українців Румунії активно залучив своїх членів до закупівлі та збору продуктів харчування. Ці вантажі відправлялися до України для забезпечення центрів, які приймали внутрішньо переміщених осіб із територій активних бойових дій. Крім того, організація централізувала

всі наявні приміщення, де можливо було розмістити найбільшу кількість українських біженців, та забезпечувала їх транспортування [7].

Одним із ключових напрямів діяльності СУР стала робота перекладачів. Союз організував мережу приблизно з 2100 волонтерів, які чергували на всіх пунктах пропуску. Вони допомагали біженцям не лише гуманітарно, а й мовно, здійснюючи переклад під час перетину кордону та подальших процедур [48]. СУР також координував збір та доставлення гуманітарних вантажів в Україну. Від початку вторгнення було відправлено понад 220 колон вантажівок, великогабаритного транспорту й мікроавтобусів, що перевозили більше 7000 тонн гуманітарних товарів. Допомога доставлялася переважно транспортом членів Союзу або волонтерів і передавалася представникам місцевої влади західних регіонів України [52].

Румунія стала одним із головних пунктів прийому українських громадян, які тікали від війни. Від лютого 2022 року румунський кордон перетнули понад 3,5 млн біженців з України. Хоча значна частина використовувала країну як транзитний маршрут, майже 100 тисяч осіб залишилися проживати на її території. Румунська держава ухвалила рішення надати українцям право працювати щонайменше дев'ять місяців без необхідності оформлення спеціального дозволу. За цей період більшість може отримати офіційний статус біженця та надалі скористатися всіма пов'язаними юридичними гарантіями, зокрема правом офіційного працевлаштування.

Для українців була відкритою гаряча лінія, де надавали інформацію румунською, англійською та українською мовами. Крім того, організовувалися безкоштовні курси румунської та англійської. У співпраці з Румунським телебаченням запрацював освітній проєкт «Телешкола», до якого увійшли уроки румунської мови для новоприбулих [74].

Уряд Румунії та Союз українців Румунії співпрацюють, щоб забезпечити українським переселенцям психологічний комфорт і зменшити ностальгію за домівкою. Для цього організовують культурні й спортивні події, серед яких екскурсії, благодійні виступи та різноманітні зібрання. Також СУР у

партнерстві з іншими організаціями проводить легальні акції на підтримку України: «STOP PUTIN – STOP WAR», «Ми підтримуємо свободу та демократію в Україні!», «За мир в Україні» [74, с. 89].

Військово-політична реакція була комплексною: із самого початку румунська влада активно підтримувала Україну на міжнародній арені та вживала власних заходів оборонного характеру. Румунський парламент оголосив про підтримку санкцій проти РФ і навіть ухвалив окреме рішення про криміналізацію порушення таких санкцій. Румунські урядовці та голова МЗС неодноразово наголошували на необхідності максимального міжнародного тиску на агресора. У вересні 2023 року у Києві було підписано двосторонню Угоду про безпекове співробітництво між Україною та Румунією, де передбачено екстрений механізм консультацій і обопільні зобов'язання надавати Україні «швидку та тривалу» військову допомогу і обладнання по всіх напрямках. У цьому ж документі Румунія зобов'язалася сприяти національній обороні України «у разі будь-якого нового вторгнення», зокрема зусиллям щодо впровадження нових санкцій та військової підтримки. Загалом позиція уряду Румунії характеризується максимальною відповідальністю у зміцненні безпеки України (яку й сама вважає істотною для власної) і тісною координацією з Києвом[81]. Знаковим кроком, що демонструє найвищий рівень довіри та стратегічного зближення, стало зобов'язання Румунії передати Україні одну із власних зенітно-ракетних систем Patriot. Передача Patriot, однієї з найбільш високотехнологічних і дефіцитних систем протиракетної оборони у світі, свідчить про розуміння Бухарестом того, що захист українського неба є невід'ємною передумовою для захисту всієї Південно-Східної Європи. Крім того, Румунія стала ключовим учасником Коаліції спроможностей Військово-повітряних сил, зобов'язавшись допомагати навчальному центру F-16 (FETEȘTI) для українських пілотів на своїй території. Це сприяє підвищенню оперативної сумісності Збройних Сил України з НАТО. Також на

території країни функціонує тренувальна місія ЄС, у рамках якої вже підготовлено понад 5 тисяч українських військовослужбовців.

Важливою сферою підтримки стала військова допомога. Румунія увійшла до числа країн НАТО, що передавали Україні озброєння та техніку. У червні 2024 р. Рада національної оборони країни (CSAT) заявила про передачу Україні зенітного комплексу Patriot. Цей крок було ухвалено за домовленістю з американськими союзниками, і незабаром система була передана Україні для захисту важливих об'єктів. Румунські ЗМІ зазначають, що ця передача (разом з іншим обладнанням) відповідає принципу: «ми надамо Україні те, що їй потрібно, і що є у нас у наявності». Румунія також поставляє українським військам бронетехніку радянського типу, боєприпаси та іншу допоміжну техніку, а от свіжі американські танки «Абрамс» румуни ще не отримали (згідно з даними, поставки почнуться 2025 р.), тому про передачу таких основних бойових танків поки що не йдеться. Крім того, Румунія активно підтримувала санкційні кроки: як член ЄС вона голосувала за кожен пакет санкцій проти РФ, а також приєднувалася до санкційних режимів США (наприклад, щодо «Лукойлу»).

Неможливим є переоцінити роль Румунії у координації дій із Україною та в рамках міжнародних союзів. Румунія пильно слідкує за інтеграцією України в НАТО та ЄС. Так, у вже згаданій Угоді було закріплено, що майбутнє України – у НАТО, і румунська сторона «продовжить підтримувати та переглядати прогрес України» у реформах та взаємосумісності в контексті адаптованої Програми національних дій (ANP). Окрім того, Румунія готувала та реалізовувала різноманітні двосторонні ініціативи: від стратегічного діалогу до багатосторонніх форматів. Бухарест провів тристоронні консультації з Молдовою і Україною, працював над угодами про сумісний виробничий потенціал озброєнь та інвестиції у військово-промисловий комплекс. На рівні ЄС Румунія була одним із найактивніших союзників у питанні надання Україні статусу кандидата і продовжує лобіювати залучення Києва до європейських оборонних програм[87].

У рамках НАТО Румунія стала ключовим плацдармом безпеки на східному фланзі Альянсу. На її території дислоковано багатонаціональну батальйонну бойову групу НАТО, якою керує Франція. До цієї групи входять підрозділи з Франції, Бельгії, Люксембургу та Іспанії. Це утворює значний оборонний щит на південно-східному фланзі НАТО. З вересня 2022 р. чисельність військ союзників у Румунії істотно зросла: до Суцеави, Деваселу, Кимпія-Турзей та Когелнічану прибули контингенти США та країн Європи. За даними румунських джерел, після оголошеного виводу частини американських бригад на західному фланзі у кінці 2023 р. близько 1000 військовослужбовців США залишаться на трьох базах у Румунії. Уряд Румунії запевнив, що американські підрозділи в Деваселу і Кимпія-Турзей лишаються у попередньому складі, зміни торкнуться лише бази Михайла Когелнічану (переважно скасовується ротація певних частин). Водночас румунський міністр оборони пообіцяв, що інші союзники по НАТО оперативно наростять свою присутність: міністр закордонних справ Оана ȚuȚu (ȚuȚu) заявила, що після рішення США про виведення частини військ «інші союзники надішлють нові війська та техніку до Румунії», підкресливши незмінність стратегічного партнерства з Вашингтоном.

Співпраця також поширилася на оборонну промисловість. Румунія заявила про підтримку цього сектору в Україні та обговорює спільне виробництво безпілотних літальних апаратів (БПЛА) на своїй території, що має на меті як підтримку Києва, так і зміцнення власної оборони та захисту східного флангу НАТО[97].

Особливу увагу Румунія приділяє безпеці Чорноморського регіону. Відповідно до укладеної угоди з Україною, сторони визнають важливість забезпечення свободи судноплавства та протидії загрозам у Чорному морі. Румунія бере участь у міжнародних механізмах морської безпеки (зокрема, Maritime Security Capability Coalition) і підтримує розширену присутність НАТО у регіоні. З появою загрози мінування морських акваторій Румунія також співпрацює з Україною у протимінній діяльності (що відзначено у

спільному документі як ключове завдання). Окрім того, розвідувальні та патрульні кораблі Румунії в Чорному морі і прикордонна авіація над Придунайням регулярно залучаються до спільних навчань із союзниками, а сам Бухарест виступає ініціатором спільних навчань під егідою НАТО для забезпечення стабільності у регіоні[93].

На рівні двосторонньої прикордонної співпраці Румунія та Україна також активно взаємодіють. Обидві сторони неодноразово проводили сумісні зустрічі прикордонних служб, спрямовані на протидію контрабанді та нелегальним переміщенням, а також обмін інформацією про ситуацію на кордоні. Зокрема, керівники прикордонних відомств констатували «високий рівень взаємодії» та обговорювали подальші кроки з удосконалення протидії протиправній діяльності на кордоні[26]. Активно розвиваються програми транскордонного співробітництва (наприклад, у прикордонних громадах реалізуються проекти безпеки в рамках програми Interreg), що стосуються спільного моніторингу погіршеної безпекової ситуації, зокрема попереджень про будь-які ескалаційні ризики з російського боку.

Нарешті, прикордонна інфраструктура Румунії відіграла ключову роль у кризовому періоді. З першого дня війни пропускні пункти «Сірет» і «Порубне» у Чернівецькій області перейшли на особливий режим роботи, забезпечуючи безперервний потік допомоги та евакуації. Румунські рятувальні служби розгорнули спеціальні приймальні центри і мобільні медичні бригади на кордоні, а об'єкти «Blue Dot» (спеціальні хаби для біженців) в Сучаві й Єшені координують надання гуманітарної допомоги переміщеним особам. Також у Румунії запровадили спрощену процедуру отримання тимчасового захисту, що гарантувало українцям рівні права на проживання, роботу, освіту і медичне обслуговування. Усе це продемонструвало готовність Румунії розгорнути ефективну кризову інфраструктуру на кордоні і стати надійним тилом для України.

Кульмінацією якісних змін у двосторонніх відносинах стало підписання 11 липня 2024 року у Вашингтоні Угоди про співробітництво у

сфері безпеки між Україною та Румунією . Цей документ був укладений на виконання Спільної декларації G7 про підтримку України і став 23-ю подібною двосторонньою угодою, яку підписав Київ . Угода 2024 року виводить відносини на найвищий рівень інституціоналізації, закріплюючи довгострокові зобов'язання Румунії. Вона містить низку критично важливих положень, спрямованих на довгострокове забезпечення безпеки України, зокрема: підтвердження зобов'язання передати систему Patriot та сприяти максимально швидкому транзиту всієї необхідної військової техніки своєю територією до України ; особливий акцент зроблено на регіональній безпеці – Румунія надаватиме допомогу Україні у розмінуванні Чорного моря та підтримуватиме ці зусилля через інструменти Європейського Союзу та НАТО ; фіксацію механізму 24-годинного екстреного реагування на випадок повторної російської агресії або значної ескалації . Документ також охоплює співпрацю у сферах розвідки, контррозвідки, кібербезпеки, інформаційної безпеки, гуманітарного розмінування та санкційної політики . Підписання цієї Угоди свідчить про те, що Румунія не просто декларує підтримку, а бере на себе формальні зобов'язання, інтегруючи безпеку України у власне регіональне оборонне планування, і бачить себе ключовим архітектором чорноморської безпеки післявоєнного періоду.

Таким чином, на всіх напрямках — від політичних заяв до практичних кроків — Румунія виявила рішучу та скоординовану підтримку України: від перших хвилин війни вона діяла «єдиним фронтом», надаючи Києву необхідну допомогу і консолідуючи союзників проти агресора. Це включало як гостру критику російської агресії у парламенті і на міжнародних майданчиках, так і конкретну військово-технічну та гуманітарну підтримку. Одночасно посилювалася і військово-політична співпраця в рамках НАТО і ЄС, а Румунія виступала надійним партнером у побудові євроатлантичної безпеки Східної Європи[92].

3.2. Роль Румунії як логістичного хабу та підтримка європейських інтеграційних намагань України

Румунія завдяки своїй географічній позиції, інфраструктурним ресурсам і членству в ЄС та НАТО дедалі більше виступає важливим транспортно-логістичним хабом для України. Вона розвиває транспортну інфраструктуру (морські порти, річкові термінали, залізниці, автомобільні шляхи), а також забезпечує ефективну митну та гуманітарну співпрацю з Україною. За словами радниці президента Румунії з питань геополітики Лумініци Одобеску, «Румунія відіграє роль регіонального хабу завдяки величезним інвестиціям, які були зроблені в портову та дорожню інфраструктуру, [у тому числі —] розвиток пунктів пропуску через кордон». Румунський порт Галац на Дунаї, порт Констанца на Чорному морі, а також залізничні та автомобільні коридори через прикордонні переходи перебудовуються задля перевалки великих обсягів товарів між Україною та ЄС. При цьому Румунія надає допомогу не лише економічній сфері України, але й гуманітарній та оборонній: тут розгортається найбільша база НАТО («Михайло Когельнічану» під Констанцею) для постачання військової техніки й боєприпасів до України, а румунська інфраструктура використовується для підготовки українських військових (зокрема, на аеродромі Фетешті працює європейський центр підготовки льотчиків F-16) [32].

Після повномасштабного вторгнення Росії та, зокрема, після фактичного припинення дії Чорноморської зернової ініціативи у 2023 році, Румунія набула критичного значення як ключовий логістичний коридор для України. Блокування традиційних морських шляхів змусило Україну переорієнтувати значні обсяги експорту, насамперед агропродукції, через західні кордони та Дунайський кластер. Україна почала розглядати Румунію як «більш передбачуваний» шлях експорту, особливо порівняно із ситуацією на польському кордоні, де виникали протести фермерів та блокування. Румунія оперативно стала важливим шляхом для транзиту не лише гуманітарних та військових вантажів, а й українського збіжжя.

- **Транспортний хаб.** Румунія володіє найбільшими на Чорному морі портами для вантажів (Констанца, якісна мережа залізниць та автомобільних шляхів), що дозволяє перенаправляти експорт українських товарів у ЄС. Після блокади українських морських портів потоки зерна та олійних культур масово перемістилися через Румунію. Так, для збільшення обсягів транспортування вантажів через Румунію у травні 2022 року уряд Румунії оголосив тендер на ремонт ширококоліїної (1 520 мм) залізничної лінії Джурджулешти (Молдова) – Галац. Міністр транспорту Румунії Сорін Гриндяну пояснив це тим, що відремонтована гілка дозволить «перевозити товари в Україну та з України через Молдову і порт Галац. Цей дунайський порт стане нарівні з портом Констанца одним із ключових пунктів транспортування сировини та товарів у регіоні». Таким чином, інвестиції в порт Галац та відповідні залізничні сполучення розширюють експортні можливості України через Дунай. Крім того, Румунія вкладає кошти і в модернізацію морських портів: у січні 2024 року Єврокомісія підтвердила план державної підтримки з бюджету Румунії обсягом €126 млн на розширення потужностей портів Румунії з огляду на збільшені вантажні потоки через блокаду українських портів. Згідно з ЄК, цей державний пакт допоможе «полегшити торгівлю України в межах плану дій ЄС “Шляхи солідарності”», надаючи гранти портовим операторам для створення додаткових потужностей обробки та зберігання вантажів, які змінили маршрути через блокаду українських портів.
- **Митний та гуманітарний хаб.** Румунія активізувала міжурядову та міжвідомчу співпрацю з Україною для сприяння митному оформленню і гуманітарним поставкам. Зокрема, за участю митних служб Румунії, України та Молдови проведено кілька зустрічей на рівні спеціальних робочих груп. Наприклад, на засіданні Спільної групи митниць Молдови, Румунії та України в Кишиневі відзначалося, що ключовою метою стала «оптимізація вантажопотоку та зміцнення ініціативи

«Шляхи солідарності» між ЄС та Україною». Крім того, з 24 серпня 2025 року запущено скоординований прикордонний контроль у пунктах Джурджулешти (Молдова) і Галац (Румунія) – міжнародному робочому фільтрі, який обслуговуватиме значну частину українських експортних вантажів (зерно, олійні тощо) через Дунай[53]. Також узгоджуються процедури європейського транзиту (NCTS) на кордонах, що пришвидшують перевезення. Окрім технічної координації, Румунія надає гуманітарну підтримку: вона прийняла велику кількість біженців з України і спростила для них оформлення, а також виступила ланкою постачання гуманітарних вантажів з ЄС до України.

- **Військово-логістичний хаб.** У рамках альянсу НАТО і прямих двосторонніх домовленостей Румунія використовується як транзитний майданчик для військової допомоги та координації оборонного співробітництва з Україною. Як повідомляють ЗМІ, румунська аеропортова база «Михайло Когельнічану» у Констанці готується стати одним із ключових вузлів для допомоги Україні: на неї планується перекинути десятки тисяч союзних військових, а також зберігати на ній боєприпаси, ракети та бронетехніку для подальшої передачі в Україну за наявних безпечних маршрутів. Сама Румунія передала Україні різні види озброєння (бронетехніка, гаубиці, РСЗВ, системи ППО Patriot тощо) і розгорнула на своїй території навчальні програми для українських пілотів (F-16) та морпіхів. Таким чином, стратегічні об'єкти румунської інфраструктури інтегровані в мережу логістичної підтримки ЗСУ, а Румунія демонструє готовність забезпечувати транспортні й майнові коридори під час кризи.

З огляду на ці функції Румунію часто називають **транспортно-мивтовим коридором для України**. Після початку широкомасштабної війни значна частина українського агроекспорту перерозподілилася через румунські порти та залізниці. Наприклад, у березні 2022 року міністр агрополітики М. Сольський повідомляв, що Україна веде переговори про відправку десятків

мільйонів тонн агропродукції через європейські порти, у тому числі румунський порт Констанца. Війна змусила накопичити великі запаси зерна під експорт, тому Румунія пропонує власну інфраструктуру для їх вивезення. Як роз'яснив сам Сольський, «ми маємо десятки мільйонів тонн продукції, передбаченої на експорт, але наразі є проблеми з її постачанням, оскільки Росія заблокувала всі наші порти». Окрім морських перевезень, обговорюються шляхи транспорту через залізницю та автомобільні коридори до Румунії для збільшення транзитних потоків[107].

Румунська влада, усвідомлюючи стратегічну важливість цього напрямку, розпочала активну модернізацію транспортної та логістичної інфраструктури, що включає розвиток залізничних шляхів, дунайських портів та порту Констанца . Важливо, що цей розвиток відбувається за підтримки Європейського Союзу: у 2023 році з бюджету ЄС в румунські транспортні можливості було інвестовано **28 мільйонів євро** , а Румунія заявила про намір перетворитися на **стратегічний коридор для відновлення України**, використовуючи європейські фонди для розвитку інфраструктури . Спільна робота над збільшенням пропускної здатності дунайських портів стала пріоритетом. На тристоронніх зустрічах (Україна–Європейська Комісія–Румунія) були досягнуті домовленості про спільну роботу щодо вдосконалення експортних потужностей .

Румунський чорноморський порт Констанца у 2023 році зареєстрував небувало високі обсяги експорту, значною мірою завдяки транзиту вантажів з України . Загальний експорт порту досяг рекордних **36 мільйонів тонн збіжжя**, що на \$50\%\$ більше, ніж у попередньому році. Українське зерно становило приблизно **40%** від цих загальних обсягів, або 14 млн тонн . Українські порти на Дунаї (Ізмаїл, Рені, Усть-Дунайськ) за перший рік повномасштабної війни збільшили вантажопотік у **3 рази**, експортувавши понад 17 млн тонн вантажів . Румунія та Україна спільно працювали над оптимізацією маршрутів, включаючи днопоглиблення, розвиток портової

інфраструктури, збільшення кількості лоцманів та перехід на **цілодобовий прохід суден**.

Аналітична оцінка українсько-румунського експорту підтверджує ці тенденції. Зазначається, що більшість перенаправлених українських експортних вантажів нині рухається каналом Суліна і через румунський порт Констанца, а також залізничним маршрутом до Дунайського порту Галац. Зокрема, президент В. Зеленський заявляв, що завдяки перенаправленню вантажів «щомісячний український експорт через Румунію зріс із двох до трьох мільйонів тонн» (Нині обидві країни працюють над подальшим нарощуванням пропускної спроможності пунктів пропуску на кордоні, аби досягти цільового показника в 4 млн т/місяць.) Державні програми Румунії націлені на підтримку цього тренду. Так, румунський уряд пропонує гранти по €10 млн портовим компаніям для розширення потужностей обробки і перероблення товарів, що змінили звичні маршрути через блокаду українських портів. ЄК відзначає, що така підтримка «покращить комерційні потоки до та з України відповідно до плану дій ЄС зі “Шляхів солідарності”», оскільки вона мінімізує затримки на румунських кордонах та в портах. При цьому Україна поступово вбудовується в європейську транспортну мережу TEN-T: у серпні 2022 р. Європейська комісія розширила кілька транспортних коридорів саме через Україну – зокрема проклала шляхи з Скандинавії на Чорне море, що пролягають через Львів, Чернівці (Румунія і Молдова) до Одеси. Заплановані інвестиції в українські транспортні проекти (за 2019 річним планом – понад €4,4 млрд до 2030 р.) повинні, зокрема, підвищити роль Дунаю як ланцюга ЄС–Україна. Румунія природно залучена у ці ініціативи: вона домагається, щоб TEN-T коридори мали з’єднання через власні порти та динамічний Дунай, хоча деякі суперечки існують (зокрема, побоювання щодо глибини румунсько-українського рукава Дунаю) [73].

З відкриттям та стабілізацією роботи Українського морського коридору (що забезпечує трафік до портів Великої Одеси), навантаження на румунські порти очікувано знизилося. За січень-жовтень 2024 року експорт українського

зерна через порт Констанца зменшився на 52% порівняно з аналогічним періодом 2023 року, склавши 5,66–5,7 млн тонн. Частка українського транзиту у загальному зерновому сегменті Констанци відповідно зменшилася з 39% у піковому 2023 році до 24% у 2024 році. Це падіння транзиту не є ознакою охолодження відносин, а радше підтверджує успішне відновлення Україною власних чорноморських логістичних спроможностей, тоді як роль Румунії у 2023 році була критичною для економічного виживання України. Увага тепер зміщується на довгострокові інфраструктурні проекти, що посилять зв'язок між країнами. Швидкісна автомагістраль «Арад-Орадя», частина європейського стратегічного коридору **Via Carpathia**, забезпечить автомобільне сполучення між Балтійським, Чорним та Середземним морями. Показовим є той факт, що українська компанія «Автомагістраль-Південь» вперше виграла контракт на масштабне будівництво інфраструктури в Румунії (сума контракту – **460 млн євро**), що є свідченням того, що Україна постачає на європейський ринок не лише сировину, а й високотехнологічні послуги, створюючи взаємну економічну вигоду.

Європейська інтеграція України та позиція Румунії. Паралельно зі сприянням логістиці Румунія наполегливо підтримує рух України в ЄС. Так, у спільній заяві президентів України та Румунії у жовтні 2023 року було «задекларовано тверду підтримку з боку Румунії просуванню нашої держави до членства у Європейському Союзі», зокрема необхідності ухвалити до кінця 2023 р. політичне рішення про відкриття переговорів про вступ України і Молдови. Президент Румунії Клаус Йоганніс на спільному брифінгу з В. Зеленським повторив, що «я особисто виступатиму за це рішення на Європейській Раді у грудні». Аналогічну думку висловлює і урядова верхівка обох країн: під час зустрічей Румунія і Україна підкреслювали спільне бачення майбутнього регіону в ЄС і високо оцінили готовність Бухареста підтримувати євроінтеграційні прагнення Києва. Українське керівництво також неодноразово відзначало практичну допомогу Румунії у виконанні євроінтеграційних вимог (в освіті, добросусідських відносинах тощо) та

зміцненні реформ (новий закон про нацменшини відправлено на доопрацювання після українсько-румунського діалогу, підтримано українські реформи правосуддя тощо). Водночас дипломати відзначають, що Румунія відіграє роль «диригента» підтримки України на засіданнях ЄС: вона лобіює не лише власне відкриття переговорів, а й надання фінансової та технічної допомоги, інтеграцію через TEN-T мережі, а також співпрацю з партнерами Румунії (поряд з Україною і Молдовою) [101].

Нарешті, двостороння міжпарламентська та транскордонна співпраця Румунії та України також активізується у кризових умовах. Голови парламентів двох країн домовляються про зміцнення «міжпарламентської взаємодії у форматі Україна–Румунія–Молдова». На рівні регіонів діють програми розвитку прикордонних територій (зокрема за механізмами ЄС Interreg), будуються нові мости і пункти пропуску (проект мосту Орлівка – Ісакча, розбудова КПП Cîret тощо) для поліпшення мобільності людей і вантажів. Міністрка закордонних справ Румунії Оана Цою звернула увагу на «значні інвестиції Румунії у транскордонну інфраструктуру», підкресливши відкриття нових пунктів пропуску та будівництво мостів як символ економічного й культурного зближення[67]. З іншого боку, українські та румунські підприємства поглиблюють співпрацю у постконфліктному відновленні інфраструктури: наприклад, Україна запросила румунських спеціалістів і бізнес-делегації для проєктування спільних інженерних рішень та інвестицій. Таким чином, транскордонна і регіональна співпраця на рівні ЄС і двостороннього діалогу стає важливим інструментом підтримки економічної стабільності регіону і євроінтеграційних прагнень обох держав.

Роль Румунії як логістичного хабу нерозривно пов'язана з її послідовною підтримкою європейської та євроатлантичної інтеграції України . Румунія підтримувала відкриття переговорів щодо вступу України та Молдови до ЄС і підтримала продовження лібералізованого торговельного режиму для українського експорту до червня 2025 року [71]. Ці кроки мають критичне значення для стабілізації української економіки в умовах війни. Румунія

позиціонує себе як «стратегічний коридор відновлення» . Посол України в Бухаресті Ігор Прокопчук закликав румунський бізнес не чекати закінчення війни, а вже долучатися до проектів відбудови, наголошуючи на ключовій ролі Румунії у секторах житлового будівництва, транспорту, енергетики та надзвичайних ситуацій . Співпраця також поширюється на високотехнологічні сфери: на початку 2024 року було укладено угоду про розвиток відносин у сфері **цифровізації та кібербезпеки** . Цей документ заклав основу для механізму фінансування Європейським Союзом проєктів з передачі технологій, що є важливим для інтеграції України в цифровий ринок ЄС . Крім того, Чорноморський регіон визнається новим центром відновлюваної енергетики, де Румунія, Україна та інші країни координують зусилля (наприклад, **Energy Week Black Sea 2025** у Бухаресті) для розвитку енергетичних взаємозв'язків, життєво важливих для регіональної безпеки [98].

Сумарно Румунія стала для України важливим логістичним хабом та провідним партнером у європейській інтеграції. Вона забезпечує альтернативні маршрути експорту, розбудовує прикордонну інфраструктуру (порти, залізницю, дороги, водні шляхи) та підсилює обмін товарами і людьми з ЄС. Угоди про «Шляхи солідарності» та розширення транспортних коридорів TEN-T визнають участь Румунії як критично важливу для ефективного функціонування цих мереж[49]. Одночасно Румунія публічно декларує тверду політичну підтримку євроінтеграції України і готовність брати участь в наступних переговорах про членство в ЄС. Активність міжпарламентської, місцевої та бізнес-співпраці на кордоні підтверджує стратегічну зацікавленість Бухареста у стабільній, процвітаючій Україні, що інтегрована в європейські структури. Сформована нині логістична та політична «голова» взаємодії з Румунією сприятиме одночасно посиленню протекціонізму європейських стандартів та швидшому відновленню й євроінтеграції України[33].

3.3.Врегулювання "складних питань" та перспективи післявоєнної співпраці між Україною та Румунією

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році українсько-румунські відносини вийшли на якісно новий рівень стратегічної співпраці. Проте не всі питання були остаточно врегульовані. Історично зумовлені «складні теми» продовжують залишатися в порядку денному двосторонніх взаємин. Зокрема, мова йде про територіальні спори, мовно-освітні дискусії, статус національних меншин, екологічну безпеку в прикордонних регіонах, а також історичну пам'ять [17].

Після рішення Міжнародного суду ООН у 2009 році щодо розмежування морських кордонів між Україною та Румунією, яке передбачало часткову передачу Румунії частини континентального шельфу навколо острова Зміїний, більшість територіальних суперечок формально втратили актуальність. Проте, періодично виникають заяви з боку румунських правих політичних сил про «історичні території», зокрема щодо Південної Бессарабії та Північної Буковини. Такі заяви не є офіційною позицією уряду Румунії, однак створюють інформаційний шум, який потребує дипломатичного реагування [15].

Іншим блоком залишається проблема мовних прав румунської меншини в Україні. Закон «Про освіту» 2017 року викликав застереження румунської сторони щодо можливого звуження можливостей викладання рідною мовою. У відповідь було ініційовано серію переговорів між міністерствами освіти обох країн, результатом яких стало погодження поетапного переходу та збереження освітніх прав румунської громади [37].

У сфері екології актуальною залишається ситуація в басейні Дунаю. Порушення екологічного балансу, незаконна вирубка лісів, забруднення вод викликають тривогу як української, так і румунської сторін. Відповідно, здійснюється низка спільних природоохоронних заходів в рамках Дунайської комісії та регіональних ініціатив [65].

Також періодично порушується тема визнання румун як корінного народу України. Румунія підтримує цю ідею в контексті міжнародного права та Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Водночас Україна наголошує на рівних правах усіх національних меншин без потреби зміни їх правового статусу [36].

Перспективи післявоєнної співпраці. Перемога України у війні відкриває нові горизонти для партнерства з Румунією. По-перше, обидві країни зацікавлені у прискореному наближенні України до ЄС і НАТО. Румунія вже визнана однією з найбільш послідовних союзниць України в євроінтеграції: її президент та уряд неодноразово заявляли про підтримку цієї мети. У серпні 2025 р. під час візиту румунської міністерки закордонних справ Оани-Цої українська сторона і румунський уряд обговорили координацію на шляху вступу до ЄС, спільні стандарти в оборонному секторі та участь румунського бізнесу у відбудові України. Румунський досвід євроатлантичної трансформації (перехід від диктатури до демократії) вважається вкрай релевантним для України[17].

По-друге, значний потенціал мають післявоєнні інфраструктурні проекти. Уже узгоджено низку спільних інвестиційних планів: зокрема будівництво нового автомобільного та залізничного мостів через річку Тиса (посилення коридору Івано-Франківськ – Сату-Маре), оптимізація прикордонного руху тощо. Українські прикордонники та румунські волонтери працюють над цифровізацією перетину кордону і пришвидшенням пропуску товарів (спрощення митних процедур). Також Румунія готова сприяти модернізації портової інфраструктури на нижньому Дунаї – для збільшення транзиту зерна та інших українських продуктів через порти Констанци і Галати, особливо якщо війна обмежить прямий вихід у Чорне море. У питаннях енергетики обидві держави зацікавлені в диверсифікації: Румунія може стати транзитною ланкою європейського газу до України (близько 10 європейських трейдерів уже виявили інтерес у таких маршрутах) [41].

По-третє, поглиблена безпекова співпраця. Румунія бере участь у навчанні українських військових: зокрема українські пілоти проходять тренування на румунських винищувачах F-16. У липні 2024 р. президенти України і Румунії підписали спільну Декларацію про стратегічне партнерство у США, що передбачає рамки подальшої співпраці у сфері оборони. У перспективі можлива двостороння угода про взаємну оборонну підтримку, про що велися перемовини на рівні радників глав держав (підтверджено на міжнародних форумах). З точки зору безпеки Румунія разом з Україною прагне посилити охорону кордону на Чорному морі (за участі НАТО) та розробити спільні протипідводні заходи. Загалом країни у повоєнний час можуть стати партнерами по прикордонному суверенітету на південно-західному фланзі НАТО/Східного партнерства[100].

Нарешті, кліматичні та екологічні проєкти: в умовах змін клімату Румунія та Україна вже реалізують ініціативи з адаптації до повеней і лісових пожеж у Карпатах. Після війни можливе розширення їхньої співпраці в рамках Стратегії ЄС для Дунайського регіону: спільні проєкти з управління басейнами річок, відновлення пошкоджених довкіллям територій тощо [62].

Таким чином, незважаючи на історичні та операційні «складні питання», двосторонні стосунки мають значний потенціал для розвитку. Післявоєнна відбудова України вимагатиме активної участі сусідніх держав, і Румунія як новий стратегічний партнер готова розвивати співпрацю в усіх зазначених сферах: від безпеки та інтеграції до інфраструктури і охорони довкілля[64]. Така співпраця сприятиме не лише зміцненню двосторонніх зв'язків, а й стабілізації регіону Східного партнерства загалом.

Висновки до 3 розділу

У третьому розділі розглянуто стратегічний характер українсько-румунських відносин у період повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, починаючи з 2022 року. Цей період позначився значним зміцненням двосторонньої взаємодії в безпековій, гуманітарній, логістичній та євроінтеграційній площинах.

У підпункті 3.1 проаналізовано реакцію Румунії на повномасштабне вторгнення. Виявлено, що Бухарест зайняв чітку проукраїнську позицію, оперативно підтримавши Україну як політично, так і практично — зокрема через надання військової, медичної та технічної допомоги. Румунія активно сприяла посиленню присутності НАТО в регіоні та брала участь у військових навчаннях і місіях Альянсу, спрямованих на стримування російської агресії.

У підпункті 3.2 розкрито роль Румунії як ключового логістичного хабу для України. В умовах блокування українських морських портів саме румунська інфраструктура — порт Констанца, залізничні та автомобільні шляхи — стали життєво важливими для експорту українського зерна та гуманітарних вантажів. Окрім того, Румунія послідовно підтримує інтеграцію України до ЄС, надаючи політичне сприяння та експертну допомогу.

У підпункті 3.3 проаналізовано складні питання українсько-румунських відносин, зокрема проблематику меншин, екології та історичної пам'яті. Попри чутливість тем, сторони демонструють готовність до конструктивного діалогу. Післявоєнна перспектива співпраці передбачає розширення міжрегіональних зв'язків, участь румунських компаній у відбудові України, а також подальше посилення стратегічного партнерства.

Отже, повномасштабна війна стала каталізатором для українсько-румунських відносин, перевівши їх у фазу глибокого стратегічного партнерства. Обидві країни демонструють спільне бачення безпеки та стабільності в регіоні, що створює основу для нової моделі двосторонньої взаємодії в умовах трансформації європейського порядку денного.

Враховуючи постійну зміну безпекової ситуації в регіоні, співпраця з Румунією відкриває нові перспективи для України не лише в рамках оборонного партнерства, а й у площині спільних проєктів у сфері енергетики, цифровізації, освіти та транспорту. Важливим кроком на перспективу може стати активізація участі України в чорноморських ініціативах за підтримки Румунії, а також консолідація зусиль у рамках інтеграції до європейського простору безпеки та правосуддя.

Таким чином, стратегічний альянс між Україною та Румунією в умовах війни переріс у багаторівневу політику партнерства, що має всі шанси перетворитися на стабільну модель міждержавної взаємодії після завершення бойових дій.

ВИСНОВКИ

Мета дослідження полягала у комплексному аналізі еволюції українсько-румунських відносин в умовах російсько-української війни. Для досягнення цієї мети у дослідженні було визначено такі основні завдання: дослідити теоретико-методологічні засади та історичні передумови розвитку відносин між Україною та Румунією; проаналізувати динаміку двосторонніх відносин у 2014–2021 рр.; оцінити формування і характер стратегічного партнерства в умовах повномасштабної російсько-української війни з 2022 р. до сьогодні. У процесі дослідження всі поставлені завдання виконано, що дозволило досягти основної мети та отримати низку важливих результатів. Відповідно до специфіки теми в дослідженні застосовано комплекс методів (історичний, порівняльний, системний, прогностичний), що забезпечило об'єктивність та всебічність отриманих висновків.

Насамперед, досліджено історичний контекст становлення українсько-румунських відносин та теоретико-методологічні засади їх аналізу. Встановлено, що після проголошення незалежності України в 1991 р. Румунія однією з перших визнала нову державу, і вже у 1992 р. були встановлені дипломатичні відносини. Однак двостороння взаємодія протягом 1990-х – на початку 2000-х років розвивалася на тлі низки складних питань, успадкованих від історії. Зокрема, на атмосферу взаємин негативно впливали невирішені територіальні суперечки та проблеми щодо національних меншин. Відчутним подразником стали претензії, пов'язані з визначенням морських кордонів у районі острова Зміїний і розподілом прилеглого континентального шельфу Чорного моря, багатого на ресурси. Іншим фактором напруженості була недовіра, пов'язана з історичною пам'яттю про передачу Північної Буковини і Бессарабії Радянському Союзу – ця сторінка минулого деякий час живила реваншистські настрої в окремих політичних колах Румунії. Крім того, порушувалося питання забезпечення прав румунської громади на території України та українців у Румунії, що вимагало пошуку балансів у гуманітарній

сфері. Важливо, що обидві держави докладали зусиль для подолання цих проблем: у 1997 р. в м. Констанца було підписано базовий Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво, яким сторони взаємно визнали територіальну цілісність одна одної та зобов'язалися не висувати територіальних претензій у майбутньому. Ця угода задала позитивний імпульс двостороннім відносинам і стала фундаментом правової бази співробітництва.

Аналіз розвитку українсько-румунських відносин у період 2014–2021 рр. продемонстрував, що після початку російської агресії проти України відбулася суттєва активізація двосторонньої взаємодії. Важливим історичним рубежем стала Революція Гідності 2013–2014 рр., внаслідок якої Україна остаточно визначилася з проєвропейським зовнішньополітичним курсом. Румунія позитивно сприйняла демократичні зміни в Україні та підтримала її європейські прагнення, що створило сприятливий фон для зближення на тлі спільної загрози. Подальші події – анексія Криму та початок війни на Донбасі у 2014 р. – стали каталізатором консолідації зусиль Києва і Бухареста. Дослідження показало, що спільні безпекові виклики, спричинені агресивними діями Росії, значно підвищили роль Румунії як природного союзника України в регіоні. Бухарест послідовно і рішуче підтримував суверенітет і територіальну цілісність України на міжнародній арені. Румунія однією з перших засудила порушення міжнародного права з боку РФ та приєдналася до всіх пакетів санкцій Європейського Союзу проти агресора. У двосторонньому форматі відбувся перегляд пріоритетів співпраці: вже у 2015–2016 рр. поновилися активні політичні контакти, що раніше були згорнуті. Зокрема, у квітні 2016 р. відбувся офіційний візит Президента України до Бухареста – перший за останнє десятиліття, який ознаменував перезавантаження відносин. За підсумками переговорів сторони домовилися про поглиблення співробітництва в різних сферах.

Водночас у двосторонніх відносинах цього періоду зберігалися й проблемні аспекти. Найбільш відчутним було питання мовної політики в Україні після ухвалення Закону «Про освіту» 2017 р., який обмежував

використання мов національних меншин у середній освіті. Цей крок викликав критику з боку Румунії, яка турбувалася про права румуномовних громадян України. Обидві сторони ініціювали консультації: Україна залучила експертизу Венеційської комісії та пообіцяла впровадити її рекомендації, а Румунія утрималася від радикальних кроків у відповідь, демонструючи прагнення вирішувати проблему шляхом діалогу. Іншим чутливим моментом були екологічні питання, зокрема ситуація з навігаційними каналами на Дунаї – Бухарест уважно стежив за реалізацією Україною проєктів у дельті Дунаю, щоб вони не нашкодили довкіллю. Періодично виникали й інші дрібні непорозуміння, однак вони не переростали у серйозні конфлікти. Попри наявність згаданих розбіжностей, загальна динаміка двосторонніх контактів у 2014–2021 рр. була виразно позитивною. Обидві держави продемонстрували здатність поставити спільні стратегічні інтереси вище за другорядні суперечки: на тлі агресивної політики Росії Україна та Румунія дедалі більше усвідомлювали взаємну цінність як партнерів. До кінця 2021 р. можна констатувати формування міцного фундаменту добросусідства і співробітництва, яке створило передумови для подальшого виходу відносин на рівень стратегічного партнерства.

Найновіший етап еволюції українсько-румунських відносин – період від початку повномасштабної російсько-української війни (2022–2025 рр.) – характеризується безпрецедентним зближенням двох країн та інтенсивною взаємодією практично в усіх сферах. Дослідження зафіксувало, що від самого початку широкомасштабного вторгнення РФ у лютому 2022 р. Румунія стала одним із найважливіших партнерів України, виявивши максимальну солідарність і підтримку. Бухарест негайно долучився до міжнародних зусиль з протидії агресії: румунський уряд надав українській стороні всебічну допомогу. Першочергово Румунія відкрила свої кордони для громадян України, які рятувалися від війни. За перші місяці після вторгнення кордон Румунії перетнули сотні тисяч українських біженців (загалом за весь період війни – понад один мільйон), з яких десятки тисяч залишилися в Румунії на

триваліший час під статусом тимчасового захисту. Румунське суспільство та влада забезпечили прибулих усім необхідним: людям надавали житло, гуманітарну допомогу, медичні послуги, доступ дітей до освіти, а в багатьох містах запровадили безкоштовний проїзд у громадському транспорті для українців. Така гуманітарна підтримка істотно покращила імідж Румунії в очах українського суспільства і стала індикатором високого рівня довіри між країнами. Одночасно Румунія взяла активну участь у вирішенні викликів, пов'язаних з блокуванням РФ морських шляхів у Чорному морі. З травня 2022 р. завдяки ініціативі ЄС «Шляхи солідарності» саме Румунія перетворилася на ключовий вузол для транзиту української агропродукції на світові ринки. Впродовж короткого часу було розроблено й реалізовано альтернативні маршрути експорту: вже наприкінці квітня 2022 р. з румунського порту Констанца вирушило перше судно із зерном з України, а надалі цей порт став основним перевалочним пунктом для українського експорту. В результаті товаропотік через українсько-румунський суходільний кордон зріс у рази – за даними Держмитслужби України, обсяг вантажів через кордон з Румунією у 2022 р. досяг 9 млн тонн, що майже вдвічі більше, ніж у 2021 р. Щоб впоратися з таким навантаженням, сторони екстрено розширювали прикордонну інфраструктуру: у рекордні строки відкрито два нових пункти пропуску (зокрема, «Красноїльськ–Вікову-де-Сус» та «Дяківці–Раковець» у Чернівецькій області, які планувалися ще до війни, але запрацювали лише тепер), модернізовано наявні переходи, збільшено пропускну спроможність автомобільних і залізничних шляхів. Було проведено днопоглиблення суднового каналу Суліна, що дало змогу суттєво наростити обсяг перевезень дунайським маршрутом. Крім того, у 2022–2023 рр. сторони відновили деякі раніше закриті транспортні маршрути – наприклад, відкрито залізничне сполучення на ділянці Рахів (Україна) – Валея-Вішеулуй (Румунія), що не функціонувала понад 15 років, та запущено прямі пасажирські поїзди між Києвом і Бухарестом. Таким чином, війна парадоксально дала поштовх розвитку прикордонної співпраці, яка роками стагнувала.

Вагоме місце у двосторонніх відносинах воєнного періоду посіла військово-технічна та безпекова співпраця. Румунія, як член НАТО, стала одним із каналів постачання західної допомоги Україні та одночасно розширила власну пряму підтримку. Уряд Румунії вже в 2022 р. надав Україні партії боєприпасів, палива, засобів індивідуального захисту. Надалі масштаби допомоги зросли: у 2023 р. було ухвалено рішення про передачу Україні сучасних засобів протиповітряної оборони, і восени 2024 р. Румунія фактично передала українським силам батарею ЗРК Patriot зі свого арсеналу – безпрецедентний крок, який підкреслив глибину союзницьких відносин. Також румунські інструктори долучилися до програм навчання українських військовослужбовців в рамках місії ЄС.

Загалом проведений аналіз засвідчив кардинальну трансформацію характеру відносин між Україною та Румунією під впливом російсько-української війни. Якщо протягом перших десятиліть після здобуття незалежності ці відносини нерідко характеризувалися стриманістю, взаємною обережністю і навіть недовірою, зумовленими історичними суперечностями, то нині зовнішня агресія згуртувала обидві держави перед спільною екзистенційною загрозою. Війна стала потужним стимулом для подолання давніх розбіжностей і переходу до відносин справжнього стратегічного партнерства, заснованих на солідарності, широкій підтримці та єдності інтересів. Така еволюція підтверджує важливу закономірність: перед лицем великої спільної небезпеки сусідні країни здатні суттєво зміцнити співпрацю і досягти тих рівнів взаємодовіри, які у спокійніші часи здавалися недосяжними. З точки зору розвитку науки міжнародних відносин, отримані результати конкретизують уявлення про вплив зовнішньої загрози на поведінку держав: українсько-румунський кейс є прикладом успішного формування регіонального альянсу як реакції на агресію.

Важливою умовою реалізації окреслених перспектив є виважене й конструктивне вирішення наявних чутливих питань. Передусім йдеться про остаточне врегулювання проблематики забезпечення прав національних

меншин у відповідності до європейських стандартів – успішне виконання Україною своїх зобов'язань у цій сфері зніме давнє джерело напруги. Так само потребують уваги екологічні виклики, пов'язані з використанням ресурсів басейну Дунаю: лише тісна координація та спільний моніторинг допоможуть зберегти довкілля прикордонних територій і водночас реалізувати проекти економічного розвитку. Крім того, Київ і Бухарест мають продовжувати спільно протидіяти зовнішнім деструктивним впливам та інформаційним атакам, що можуть бути спрямовані на розпалювання ворожнечі чи недовіри між нашими країнами. Збереження внутрішньої стабільності та проєвропейського курсу в обох державах, недопущення посилення ізоляціоністських або прокремлівських політичних сил – важливі чинники, від яких залежатиме незворотність позитивного поступу у двосторонніх відносинах.

Отже, проведені дослідження дозволяють зробити узагальнювальний висновок, що в умовах російсько-української війни українсько-румунські відносини здійснили стрімкий перехід від прохолодного добросусідства минулих десятиліть до тісного стратегічного партнерства на сучасному етапі. Поставлену у дослідженні мету досягнуто – продемонстровано, що перед лицем масштабної військової загрози дві сусідні держави здатні згуртуватися, відкинувши старі суперечності, та вийти на якісно новий рівень взаємодії. Подальше зміцнення партнерства між Україною та Румунією стане вагомим чинником стабільності й безпеки в регіоні, сприятиме успішній інтеграції України до європейської та євроатлантичної спільноти, а також утвердженню демократичних цінностей і порядку, заснованого на правилах, у Центрально-Східній Європі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейко В. І. Україна–Румунія: сучасні тенденції двосторонніх відносин // Румунсько-українські відносини: історія та сучасність : матеріали міжнар. наук. конф. – Чернівці : ЧНУ, 2018. – С. 45–57.
2. Арон Р. Мир і війна між націями / пер. з фр. В. Шовкун та ін. – Київ : МП «Юніверс», 2000. – 686 с.
3. Бажан О. Українці та румуни: багатолітній досвід життя поруч [Рецензія на кн. Т. Г. Рендюк «Українці в Румунії та румуни в Україні: історія, культура, сучасність»] // Краєзнавство. – 2011. – № 4. – С. 299–300.
4. Білан І. Чергова піррова перемога України // Українська правда. – 02.03.2009. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2009/03/02/3771977/> (дата звернення: 20.11.2025).
5. Бостан С. Становлення україно-румунських міждержавних відносин // Історико-політичні проблеми сучасного світу : зб. наук. ст. – Т. 21–22. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2010. – С. 209–213.
6. Бурдяк В. М. Шлях Румунії до НАТО та Європейського Союзу: уроки для України // Науковий вісник Чернівецького університету: Історія. – 2014. – Вип. 706–707. – С. 112–119.
7. Всебічна допомога Союзу українців Румунії українським біженцям на території Румунії // Український вісник. – 2022. – № 13–14. – Режим доступу: <http://surl.li/hcqab> (дата звернення: 25.10.2025).
8. Гакман С. Д. Сучасні тенденції та перспективи розвитку українсько-румунських міждержавних відносин (2014–2018 рр.) // Relații româno-ucrainene: istorie și actualitate : зб. матеріалів конф. – Чернівці : ЧНУ, 2019. – С. 78–85.
9. Герман М. І. Соціальний капітал в Україні та Румунії: новий вимір процесів європейської інтеграції. – Чернівці : Друк Арт, 2022. – 168 с.

- 10.Герасимчук С. Україна–Румунія: нова сторінка у відносинах // Рада зовнішньої політики «Українська призма». – 20.04.2016. – Режим доступу: prismua.org (дата звернення: 20.11.2025).
- 11.Доброжанський О. Базовий договір 1997 року як основа для розвитку українсько-румунських взаємин у ХХІ столітті // Україна–Румунія: 20 років дипломатичних зносин. – Чернівці : Букрек, 2012. – С. 37–...
- 12.Договір про відносини добросусідства та співробітництво між Україною та Румунією (укладений 02.06.1997 р.). – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003#Text (дата звернення: 20.11.2025).
- 13.Євро регіони: потенціал міжетнічної гармонізації. – 256 с.
- 14.Жижилян П. Олексій Леонов: «Румунія – надійний партнер України, попри всі розмови» [Електронний ресурс] // Kyiv Post. – 14.11.2025. – Режим доступу: <https://www.kyivpost.com/uk/post/64239> (дата звернення: 30.11.2025).
- 15.Засідання судового процесу «Румунія проти України». – Суспільне, 2008.
- 16.Каптару В. Румунсько-українські відносини: підсумки 2014 року // Всесвітня служба Радіо Румунія. – 15.01.2015. – Режим доступу: rri.ro (дата звернення: 20.11.2025).
- 17.Каптару В. Ретроспективний огляд румунсько-українських відносин у 2024 році. – Радіо Румунія: Всесвітня служба. – 08.01.2025.
- 18.Кравченко В. Україна та Румунія: прихована напруга // Український моніторинг. 2002. 12 жовтня.
- 19.Круглашов А. І. Транскордонне співробітництво України та Румунії: тенденції та пріоритети розвитку // Регіональні студії. – 2015. – № 8. – С. 14–22.
- 20.Кукулка Ю. Teoria stosunków międzynarodowych (Теорія міжнародних відносин). – Warszawa : Scholar, 2000. – 329 s.

- 21.Макар Ю. І. Договори України з сусідніми державами: українсько-румунський вимір // Україна–Європа–Світ. – 2010. – Вип. 4. – С. 120–128.
- 22.Максименко І. В. Відносини України та Румунії в контексті регіональних ініціатив ЄС // Міжнародні та політичні дослідження. – 2019. – № 32. – С. 135–153.
- 23.Мельничук Л. Н. Політичний розвиток Румунії після вступу до НАТО та ЄС // Науковий вісник Чернівецького університету: Політологія і міжнародні відносини. – 2016. – Вип. 778. – С. 56–64.
- 24.Національна та етнічна ідентичність українців Мараморощини (Румунія): проблеми та перспективи дослідження // Народна творчість та етнографія. – 2006. – № 2. – С. 74–78.
- 25.Нечаєва-Юрійчук Н. Українсько-румунські відносини на сучасному етапі: виклики Євромайдану. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/313793387_UKRAINSKO (дата звернення: 16.08.2025).
- 26.Офіційний сайт Президента України. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Румунією (підписана 13.09.2023). – Режим доступу: president.gov.ua (дата звернення: 21.11.2025).
- 27.Посольство України в Румунії. Міжрегіональне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://romania.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/597-mizhregionalyne-spivrobitnictvomizh-ukrajinoju-ta-rumunijeju> (дата звернення: 20.09.2025).
- 28.Порохнявий Ю. Проблема кордонів України // Нова політика. – 1996. – № 1. – С. 25.
- 29.Прикордонне та регіональне співробітництво між Україною й Румунією з питань національних меншин // Український історичний журнал. – 2011. – № 1. – С. 123–136.
- 30.Президенти України і Румунії домовились «розморожувати» Придністров'я // 24 Канал. – 17.03.2015.

- 31.Президенти України та Румунії підписали Протокол про оновлення Спільної президентської комісії // Посольство України в Румунії. – 21.04.2016.
- 32.Радио Румыния (Світова служба, українська програма). Румунія як ключовий хаб в процесі відбудови України [Електронний ресурс]. – 2023. – Дата звернення: 18.11.2025.
- 33.Радио Румунія (Всесвітня служба, українська програма). Каптару В. Новий імпульс для посилення співпраці між Румунією та Україною [Електронний ресурс]. – 13.08.2025. – Дата звернення: 18.11.2025.
- 34.Рендюк Т. Прикордонне та регіональне співробітництво між Україною й Румунією з питань національних меншин // Український історичний журнал. – 2011. – № 1. – С. 123–136.
- 35.Румуни в Україні // Вікіпедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Румуни_в_Україні (дата звернення: 20.11.2025).
- 36.Румуни хочуть, щоб їх визнали корінним населенням України // Gazeta.ua. – 18.05.2018.
- 37.Румунія, як і раніше, вважає, що стаття 7 нового закону «Про освіту» негативно впливає на етнічні меншини // Цензор.НЕТ. – 11.01.2018.
- 38.Румунія наполягає, що Зміїний – не острів, а скеля // УНІАН. – 19.09.2008. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/146816-rumuniya-napolyagae-scho-zmijiniy-ne-ostriv-a-skelya.html> (дата звернення: 20.11.2025).
- 39.Румунія не блокуватиме діалог Україна–НАТО попри суперечку щодо мови освіти // Європейська правда. – 2018. – 12 квітня. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/04/12/7080324/> (дата звернення: 21.10.2025).
- 40.Румунія стурбована через прийнятий Радою закон про освіту // Європейська правда. – 07.09.2017.

41. Румунія підтримує відбудову України: Зеленський і Свиріденко провели зустрічі з міністеркою закордонних справ Оаною Цою [Електронний ресурс] // Karpat.in.ua. – 07.08.2025. – Режим доступу: <https://politic.karpat.in.ua/?p=158811&lang=uk> (дата звернення: 21.11.2025).
42. «Румунія підтримує санкції проти Росії до повного виконання Мінських угод», – президент Йоханніс // Unian.ua. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/1056431-rumuniya-pidtrimue-sanktsiji-proti-rosiji-do-povnogo-vikonannya-minskih-ugod-prezident-yohannis.html> (дата звернення: 03.10.2025).
43. Силіна Т. Румунія. Свобода, народжена незалежністю // Дзеркало тижня. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/international/rumuniya-svoboda-narodzhena-nezalezhnistyu.html> (дата звернення: 20.09.2025).
44. Солодкий С., Ракеру І. Аудит зовнішньої політики. Румунія та Україна – чи можлива дружба через спільного ворога // Європейська правда. – 23.06.2016. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/23/7051125/> (дата звернення: 20.11.2025).
45. Солодкий С., Ракеру І. Аудит зовнішньої політики: Україна – Румунія : дискусійна записка. – Київ : Інститут світової політики, 2016. – 46 с.
46. Солодкий С., Ракеру І. Аудит зовнішньої політики: Україна – Румунія. – К. : Інститут світової політики, 2016. – 46 с.
47. Соловей І. Українсько-румунські відносини: проблеми та перспективи їх розв'язання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vmv.kymu.edu.ua/series/vmv/vipusk3/6.pdf> (дата звернення: 12.11.2025).
48. Союз українців Румунії зібрав та передав Україні гуманітарну допомогу // Укрінформ. – 2022. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3419885-souz-ukraincivrumuniizibrav-ta-peredav-ukraini-gumanitarnu-dopomogu.html>1 (дата звернення: 28.11.2025).

- 49.Соціологічне дослідження етнополітичних процесів у Північній Буковині, проведене кафедрою політології та соціології ЧНУ ім. Ю.Федьковича в червні 2002
- 50.Суботін А. А. Теоретико-методологічні проблеми аналізу міжнародних відносин. – Київ : [б. в.], 2015. – 300 с.
- 51.Суботін А. Зовнішня політика України // Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. – Київ : Знання України, 2004. – Т. 1. – С. 529.
- 52.СУР. Звіт про діяльність Союзу українців Румунії щодо допомоги українським біженцям на території Румунії від початку російсько-української війни. – 2022. – Режим доступу: <http://surl.li/hcpug> (дата звернення: 20.11.2025).
- 53.Спільне засідання Митної групи Україна–Молдова–Румунія у Кишиневі: оптимізація вантажопотоку та зміцнення «Шляхів солідарності» [Електронний ресурс]. – 2023. – Дата звернення: 18.11.2025.
- 54.Токарева В. У Чорному морі пройшли спільні навчання України зі США, Туреччиною і Румунією: як це було [Електронний ресурс] // УНІАН. – 13.11.2021. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/war/u-chornomu-mori-proyshli-spilni-navchannya-ukrajini-zi-ssha-turechchinoyu-i-rumuniyeyu-yak-ce-bulo-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11608675.html> (дата звернення: 30.11.2025).
- 55.Топ-країн Європи, які надають найбільшу фінансову допомогу українцям // New Voice. – 18.08.2025 (дата оновлення). – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/finansova-dopomoga-ukrajinskim-bizhencyam-u-krajinah-yevropi-skilki-platyat-ta-yak-otrimati-50332604.html> (дата звернення: 01.11.2025).
- 56.Троян С., Христюк Т. Румунський вектор зовнішньої політики України в 1991–2001 рр. // Україна–Румунія–Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин : матеріали міжнар. наук. конференції. – Чернівці : Буковинський політологічний центр, 2002. – С. 302.

57. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про заходи зміцнення довіри і безпеки (10 березня 2014 р., Брюссель) // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 2485.
58. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух (2 жовтня 2014 р., Київ) // Офіційний вісник України. – 2015. – № 8. – Ст. 193.
59. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU15035.html (дата звернення: 13.11.2025).
60. Україна й Румунія підписали угоду про військово-технічне співробітництво [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 05.09.2020. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3094057-ukraina-j-rumunia-pidpisali-ugodu-pro-vijskovotehnicne-spivrobitnictvo.html> (дата звернення: 30.11.2025).
61. Україна отримала 100 тисяч доз вакцини AstraZeneca від Румунії [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 17.07.2021. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3282276-ukraina-otrimala-100-tisac-doz-vakcini-astrazeneca-vid-rumunii.html> (дата звернення: 30.11.2025).
62. Україна, Румунія та Болгарія узгодили спільні дії для боротьби з екологічною катастрофою в Чорному морі [Електронний ресурс] // Еко.Луцьк (видання «Район»). – 14.01.2025. – Режим доступу: <https://eco.rayon.in.ua/news/774911-ukraina-rumuniya-ta-bolgariya-uzgodili-spilni-dii-dlya-borotbi-z-ekologichnoyu-katastrofoyu-v-chornomu-mori> (дата звернення: 20.11.2025).
63. Україна та Румунія мають спільне бачення можливої миротворчої місії ООН на Донбасі. – Режим доступу: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/59922-ukrajina-ta-rumunija-majuty-spilyne-bachennya>

- mozhlivoji-mirotvorchoji-misiji-oon-na-donbas (дата звернення: 01.11.2025).
64. Україна та Румунія демонструють зацікавленість у результатах співпраці. – Режим доступу: https://zik.ua/news/2017/02/01/ukraina_ta_rumuniya_demonstruyut_zatsika_vlenist_u_novyh_rezultatah_1035975 (дата звернення: 21.10.2025).
65. Україна та Румунія Україна та Румунія посилюють співпрацю у сфері управління прикордонними водами [Електронний ресурс] // Басейнове управління річок Прут та Сірет. – 15.10.2025. – Режим доступу: <https://dpbuvr.gov.ua/ukrayina-ta-rumuniya-posylyuyut-spivpraczyu-u-sferi-upravlinnya-prykordonnymy-vodamy> (дата звернення: 21.11.2025).
66. Український інвест (UkraineInvest). The EU includes Ukrainian logistics routes in the Trans-European transport network [Електронний ресурс]. – 05.08.2022. – Дата звернення: 18.11.2025.
67. Українці Румунії // Вікіпедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українці_Румунії (дата звернення: 20.11.2025).
68. Українці-русини: етнолінгвістичні та етнокультурні процеси в історичному розвитку : НАН України. Українці Північно-Західної Румунії: інтеграція чи асиміляція? – С. 587–595.
69. Українсько-румунський кордон: помітний прогрес та нові виклики, – результати обговорення експертами. – Режим доступу: <https://europewb.org.ua/ukrayinskorumunskyj-kordon-pomitnyj-progres-ta-novi-vyklyky-rezultaty-obgovorennya-ekspertamy/> (дата звернення: 09.11.2025).
70. Урядовий портал України. Спільна заява України та Румунії (10 жовтня 2023) [Електронний ресурс]. – Дата звернення: 18.11.2025.
71. Федик І. Георге Вісан: «Війна в Україні показала важливість належності Румунії до потужної системи колективної безпеки». – Режим доступу: <https://defenceua.com/index.php/statti/1116-heorhe-visan-viyna->

- vukrayinipokazala-vazhlyvist-nalezhnosti-rumuniyi-do-potuzhnoyi-systemy (дата звернення: 09.10.2025).
- 72.Хромадське. Лісова Ю. Румунія виділить €126 млн для розширення власних портів. Це допоможе торгівлі України [Електронний ресурс]. – 12.01.2024. – Дата звернення: 18.11.2025.
- 73.Церковна В. Сучасні українсько-румунські відносини у медійному дискурсі // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Вип. 59. – С. 182–195.
- 74.Церковна, В. Діяльність Союзу українців Румунії в контексті повномасштабної російсько-української війни // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Вип. 61. – С. 83–97.
- 75.Шляхи солідарності: перший крок до розгортання європейської колії на ключових лініях сполучення ЄС з Україною та Молдовою: Урядовий портал
76. Сучасні українсько-румунські відносини у медійному дискурсі // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Вип. 59. – С. 182–195.
- 77.Штекель М. Кордон між Україною та Румунією. Можливий противник перетворився на союзника [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 29.09.2021. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/romania-ukraine-riverine-means-politics/31484105.html> (дата звернення: 30.11.2025).
- 78.Як повномасштабна війна дала поштовх розвитку кордону з Румунією. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/04/12/7159514/index.amp> (дата звернення: 14.09.2025).
- 79.Ярема Г. «Ми зібрали під „одним дахом“ Закарпаття на „Етнічний віночок“ представників різних національних меншин» [Електронний ресурс] // Високий Замок. – 30.03.2025. – Режим доступу:

- <https://wz.lviv.ua/life/530338-my-zibraly-pid-odnym-dakhom-zakarpattia-na-etnichnyi-vinochok-predstavnykiv-riznykh-natsionalnykh-menshyn> (дата звернення: 30.11.2025).
80. Ambasada Ucrainei În România, Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei. Second Meeting of the Ukrainian-Romanian Joint Commission on Economic, Industrial, Scientific and Technical Cooperation Took Place in Bucharest on July 10–11, 2017. – Режим доступа: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/58573-z-pitany-ekonomichnogo-tehnichnogo-ta-naukovogo-spivrobitnictva> (дата звернення: 17.10.2025).
81. Aurescu B. Tratatul politic de bază româno–ucrainean și instituția «Euroregiunilor» // Drepturile omului. 1998. №.4. P.41–43.
82. Brown C. Understanding International Relations. – New York, 2001. – P. 8.
83. Carr E. H. The Twenty Years' Crisis, 1919–1939. – London : Macmillan, 1962. – 232 p.
84. Chifu I. Prospective of Ukraine Crisis: Scenarios for a Mid-Long Term Evolution. – București : Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2014. – 171 p.
85. Dąbrowski T., Iwański T. Breaking through distrust in relations between Romania and Ukraine. – OSW Analyses. – 27.04.2016.
86. Grădinaru A. România, parte a unui grup de țări NATO care oferă Ucrainei sisteme Patriot // Europa Liberă România. – 10.07.2024.
87. Iordan Gheorghe Bărbulescu (coord.), Mircea Brie, Nicolae Toderaș. Cooperarea transfrontalieră între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova. Oportunități și provocări în perioada 2014–2020. – Режим доступа: <http://www.ier.ro/publicatii.html> (дата звернення: 24.11.2025).
88. Merle M. Sociologie des relations internationales. – Paris : Dalloz, 1974. – 436 p.

89. Ministerul Afacerilor Externe al României. Principalele acțiuni de sprijin ale României pentru Ucraina pe parcursul războiului (anunț, 24 oct. 2022). – Режим доступу: mediafax.ro (дата звернення: 20.11.2025).
90. Morgenthau H. J. Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace. – New York : Alfred A. Knopf, 1967. – 715 p.
91. NATO. NATO Forward Land Forces – Romania (Battlegroup Romania; дані 2025). – Режим доступу: nato.int (дата звернення: 21.11.2025).
92. NATO. Strengthening NATO's eastern flank. – Оновлено 23.10.2025. – Режим доступу: nato.int (дата звернення: 21.11.2025).
93. Parlamentul a adoptat o declarație prin care condamnă agresiunea Federației Ruse asupra Ucrainei // HotNews.ro. – 28.02.2022. – Режим доступу: <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-25398892-parlamentul> (дата звернення: 20.10.2025).
94. Parlamentul României. Declarația Parlamentului României Nr. 1 din 28 februarie 2022 privind situația din Ucraina // Monitorul Oficial. – 28.02.2022. – Nr. 198. – Режим доступу: legislatie.just.ro (дата звернення: 20.10.2025).
95. President of Romania. Comunicat de presă (1 martie 2014) Ref.: Mesajul Președintelui României, Domnul Traian Băsescu, cu privire la situația din Crimeea. – Режим доступу: http://old.presidency.ro/pdf/date_arhiva/15256_ro.pdf (дата звернення: 15.11.2025).
96. Radio România Internațional. Румунія та союзники по НАТО. – 31.10.2025. – Режим доступу: rri.ro (дата звернення: 20.11.2025).
97. RBC-Ukraine. Oleniak L. Romania set to become NATO's largest base and Ukraine aid hub, media says [Електронний ресурс]. – 04.09.2025. – Дата звернення: 18.11.2025.
98. Romania liberă. – 2022. – Режим доступу: <https://romanialibera.ro/categorie/la-zi/> (дата звернення: 13.10.2025).
99. Romania Ministry of Foreign Affairs. Visit of the Minister of Foreign Affairs, Lazăr comănescu, at Sighetu Marmăției and Solotvino. Meeting With His

- Ukrainian Counterpart, Pavlo Klimkin. 2016. URL: <https://www.mae.ro/en/node/39024> (дата звернення 9.10.2025).
100. RomaniaJournal. EC gives EUR 126 M state aid for Romanian ports [Електронний ресурс]. – 11.01.2024. – Дата звернення: 18.11.2025.
 101. Schimbare la Kiev: nevoia unui reset în relația România – Ucraina. – Режим доступу: <http://www.crpe.ro/schimbare-la-kiev-nevoia-unuiresetrelatiaromaniaucraina/> (дата звернення: 18.10.2025).
 102. Soare S. Romania's National Security Strategy – a Critical Approach of Transformational Politics // Monitor Strategic. – 2008. – № 1–2. – P. 53–66.
 103. Spykman N. J. Methods of Approach to the Study of International Relations // Proceedings of the Fifth Conference of Teachers of International Law and Related Subjects. – Washington, 1933. – P. 52–64.
 104. The Presidential Administration of Ukraine. President of Ukraine Met With Romanian President: Ukraine and Romania Are Interested in Developing Bilateral Cooperation. – 2016. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/en/news/ukrayina-tarumuniya-zacikavleni-v-rozshirennidvostoronnoyi-36735> (дата звернення: 06.10.2025).
 105. The Presidential Administration of Ukraine. Ukraine and Romania Intensify Cooperation: Meeting of Presidents. – 2015. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/en/news/ukrayina-tarumuniya-aktivizuyutspivpracyu-zustrich-prezide-3495> (дата звернення: 25.10.2025).
 106. UkrAgroConsult. Україна веде переговори про відправку агроекспорту через румунський морський порт Констанца [Електронний ресурс]. – 30.03.2022. – Дата звернення: 18.11.2025.
 107. Ukraine Reform Conference. – Режим доступу: <https://ua.urs-international.com/> (дата звернення: 14.11.2025).
 108. Waltz K. N. Theory of International Politics. – Boston : McGraw-Hill, 1979. – 251 p.

109. Zlatin O. Ukrainian-Romanian Relations at the Background of Russia's Revisionist Policy // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки : міжвід. зб. наук. пр. – 2017. – Вип. 26. – С. 160–185.
110. Morgenthau H. J. Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace. – New York : Alfred A. Knopf, 1967. – 715 p.
111. Brown C. Understanding International Relations. – New York : Palgrave, 2001. – 320 p.

SUMMARY

This master's thesis examines the evolution of Ukrainian–Romanian relations in the context of the Russian–Ukrainian war and explains how the full-scale invasion of 2022 catalyzed a qualitative transformation of bilateral cooperation. The study aims to analyse the development, current dynamics and future prospects of relations between the two neighbouring states from 2014 onwards, with particular emphasis on political, security, economic and humanitarian dimensions. The research clarifies how Romania emerged as one of Ukraine's most consistent regional supporters and how historical constraints were largely superseded by shared strategic interests during the war.

Methodologically, the thesis relies on a multidisciplinary framework combining international relations theory, security studies, historical analysis and comparative methods. General scientific tools such as analysis, synthesis, induction and deduction are applied to structure the empirical material. The historical method traces key stages of interaction between the two states since the 1990s, while the systemic approach situates bilateral relations within the broader Euro-Atlantic context, including NATO and European Union frameworks. Content analysis of treaties, official declarations, policy statements and media reports is used to examine the documentary basis of cooperation, and event analysis highlights the most consequential diplomatic decisions between 2014 and 2024. This combined methodology ensures a balanced and evidence-based interpretation of the changing nature of Ukrainian–Romanian relations.

Before 2014, relations between Ukraine and Romania were generally stable but restrained. The two countries had a history of unresolved disputes, including issues of territorial legacy, maritime borders in the Black Sea, and minority rights. Although the 1997 Treaty of Good-Neighbourliness formally recognized mutual borders and created a legal foundation for cooperation, a degree of caution persisted on both sides. The 2009 ruling of the International Court of Justice on the delimitation of the continental shelf helped settle a long-standing dispute over

maritime zones, while Romania's accession to NATO and the EU anchored the bilateral relationship in shared strategic structures. Nevertheless, prior to the Russian aggression, cooperation remained selective and incremental.

The outbreak of the Russian–Ukrainian war in 2014 marked a major shift. Romania took an unequivocally pro-Ukrainian stance from the earliest stages of the crisis. Bucharest condemned the annexation of Crimea, supported EU sanctions against Russia, and regularly emphasized Ukraine's sovereignty and European trajectory. Political dialogue intensified after 2016, when both sides signalled their readiness to “reset” relations and broaden cooperation. During 2014–2021 Ukraine and Romania expanded contacts across security, trade, energy and border management. Joint participation in NATO training initiatives and regional Black Sea security formats reflected growing alignment of security interests.

Economically, Romania became an important partner in energy diversification for Ukraine, especially through the supply of natural gas during tense periods in Ukrainian-Russian relations. Cross-border trade and transport links expanded gradually, and both governments discussed the modernization of transport corridors and customs procedures. Yet some sensitive issues remained. Romania repeatedly expressed concerns regarding Ukraine's 2017 education law and its implications for the Romanian minority. Environmental disputes related to Danube navigation also arose. However, these disagreements did not escalate, and both sides generally managed them through diplomatic channels, signalling the overall stability of relations in the hybrid warfare environment.

The full-scale invasion of February 2022 transformed Ukrainian–Romanian relations to an unprecedented degree. Romania became one of the key regional pillars of support for Ukraine, providing assistance across humanitarian, logistical, political and military sectors. The humanitarian response was immediate: hundreds of thousands of Ukrainian refugees entered Romania, where they were offered temporary protection, accommodation, medical care and educational opportunities. Romanian civil society and local authorities established extensive support networks, and Ukrainian children were integrated into Romanian schools. This solidarity

significantly strengthened mutual perceptions and enhanced Romania's role as a reliable partner.

Romania's role as a logistical hub proved vital for sustaining Ukraine's economy during the blockade of its Black Sea ports. Within the framework of the EU "Solidarity Lanes", the Port of Constanța became one of the main transit centres for Ukrainian agricultural exports. The volume of Ukrainian cargo moving through Romania grew rapidly, prompting accelerated upgrades of cross-border infrastructure. New checkpoints were opened, customs procedures were digitalized, and long-unused railway connections were restored. Joint modernization of Danube navigation routes further increased transport capacity. As a result, wartime urgency stimulated the rapid development of corridors and transport routes that had long remained underutilized.

In the security sphere, Romania combined its own assistance with its role as a NATO frontline state. The country allowed the transit of Western military equipment to Ukraine and supplied Ukraine with ammunition, protective gear, fuel, and later more advanced systems. Romanian instructors participated in EU and NATO training missions, including programs for Ukrainian pilots preparing to operate F-16 aircraft. Romania's decision in 2024 to transfer its Patriot air-defense system to Ukraine symbolized its willingness to contribute critical capabilities. At the same time, Romania strengthened its own defence posture, expanding the Mihail Kogălniceanu Air Base and supporting increased NATO presence along the eastern flank.

Diplomatically, Romania consistently advocated for Ukraine in the European Union and supported its EU candidate status, Schengen integration and closer cooperation with Euro-Atlantic institutions. High-level visits intensified, culminating in the Joint Declaration on Strategic Partnership signed in October 2023. This document formalized the elevated level of political trust and outlined concrete areas for future cooperation, including infrastructure development, defence coordination, energy connectivity and further economic integration. The declaration

also reaffirmed the commitment of both countries to resolve sensitive issues—such as minority rights—through dialogue and in accordance with European standards. The thesis concludes that the Russian–Ukrainian war has acted as a decisive catalyst that transformed Ukrainian–Romanian relations from a cautious partnership into a robust and multifaceted strategic alliance. Romania has demonstrated a strong commitment to supporting Ukraine’s sovereignty, Euro-Atlantic integration and wartime resilience. In turn, Ukraine increasingly views Romania as one of its most reliable regional allies and an essential gateway to European markets, security structures and post-war reconstruction.

Future prospects for bilateral cooperation remain promising. Joint reconstruction efforts may focus on expanding cross-border transport capacity, upgrading port and rail infrastructure, and developing new energy and logistics corridors. Security cooperation is likely to deepen through continued joint training, information-sharing, and participation in Black Sea regional defence initiatives. At the same time, both countries acknowledge the need for careful management of outstanding issues, including minority protections and environmental concerns. Constructive dialogue and adherence to European norms provide a solid basis for addressing these challenges.

Overall, the research demonstrates that Ukrainian–Romanian relations have reached their most advanced stage since the establishment of diplomatic ties. The pressures of war accelerated integration, strengthened political trust, and laid the foundation for long-term strategic cooperation. The continued evolution of this partnership will play an important role not only for bilateral relations, but also for regional stability and the broader European security architecture.